

Dragica Dujmović Markusi ▶ Vedrana Močnik ▶ Tanja Španjić ▶ Romana Žukina

PISANJE

od slova do slova

radni priručnik za pripremu ispita
pisanja iz Hrvatskoga jezika
na državnoj maturi

Izdavač

Profil Klett d. o. o.
Zagreb, Petra Hektorovića 2

Za Izdavača

Dalibor Greganić

Direktorica uredništva

Petra Stipaničev Glamuzina

Urednica

dr. sc. Dragica Dujmović Markusi

Recenzentica

Mirjana Bogdanović, prof.

Lektura

Tanja Španjić, prof.

Naslovnica

Profil Klett d.o.o.

Likovno-grafičko oblikovanje

Profil Klett d.o.o.

Prijelom unutarnjih stranica

Profil Klett d.o.o.

Fotografije i ilustracije

Arhiva Profila, Shutterstock

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

ISBN 978-953-359-311-1

1. izdanje, 2023.

Zagreb, Hrvatska

Tisak

Kerschoffset d.o.o., Zagreb

Sva prava pridržana. Nijedan dio ovoga priručnika ne može biti objavljen ili pretisnut bez prethodne suglasnosti izdavača i vlasnika autorskih prava.

Dragica Dujmović Markusi ▶ Vedrana Močnik ▶ Tanja Španjić ▶ Romana Žukina

PISANJE

od slova do slova

radni priručnik za pripremu ispita
pisanja iz Hrvatskoga jezika
na državnoj maturi

Uvod	5
Pisanje na državnoj maturi	6

I. SAŽETAK

Zadatak za pisanje sažetka	8
Postupak sažimanja teksta	10
Primjer koncepta i sažetka	19
Vrednovanje sažetka	21
Sažetak (podsjetnik)	22

II. ŠKOLSKI ESEJ

Školski esej na državnoj maturi	24
Zadatak za pisanje školskoga eseja	29
Pisanje školskoga eseja (postupak)	30
Samostalno pisanje školskoga eseja	35
Primjer opisivača za školski esej	37
Vrednovanje školskoga eseja	39
Školski esej (podsjetnik)	40

III. OBLIKOVANJE TEKSTA I JEZIČNA NORMA

Oblikovanje teksta	42
Oblikovanje i povezanost teksta	42
Vezna sredstva	42
Uporaba rječnika	43
Stil	45
Jezična norma	46
Pravopisna norma	46
Gramatička norma	48
Sintaktička norma	52

IV. ZADATCI ZA VJEŽBU S RJEŠENJIMA

Sažetak	54
Prvi zadatak: Dubravka Ivšić, <i>Male tajne etimološkoga zanata</i>	54
Drugi zadatak: Irena Miloš, <i>Digitalni urođenici i digitalni pridošlice</i>	58
Školski esej	62
1. Johann Wolfgang Goethe, <i>Patnje mladog Werthera</i>	62
2. Vjenceslav Novak, <i>Posljednji Stipančići</i>	67
3. Miroslav Krleža, <i>Gospoda Glembajevi</i> (1.)	72
4. Miroslav Krleža, <i>Gospoda Glembajevi</i> (2.)	77
5. Tin Ujević, <i>Oproštaj</i>	82
Rješenja zadataka	87
Primjeri sažetaka	87
Primjeri opisivača za školske eseje	89

Priručnik *Pisanje (od slova do slova)* namijenjen je učenicima četvrtoga razreda srednje škole koji namjeravaju polagati ispit iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi, ali njime se mogu služiti i učenici drugoga i trećega razreda radi uvježbavanja vještine pisanja. Priručnik je radnoga karaktera, što znači da se u njemu nalazi prostor za uvježbavanje pisanja (koncept, radna verzija, čistopis).

Budući da se od ove školske godine *Ispitnim katalogom za državnu maturu* propisuju sadržaji ispita pisanja za tekuću školsku godinu, u priručnik smo uvrstili sadržaje propisane *Ispitnim katalogom za državnu maturu u školskoj godini 2022./2023*: pisanje **funktionalnoga teksta (sažetka)** i pisanje **interpretacijskoga školskog eseja** na temelju polaznih tekstova iz **četiriju književnih djela**.

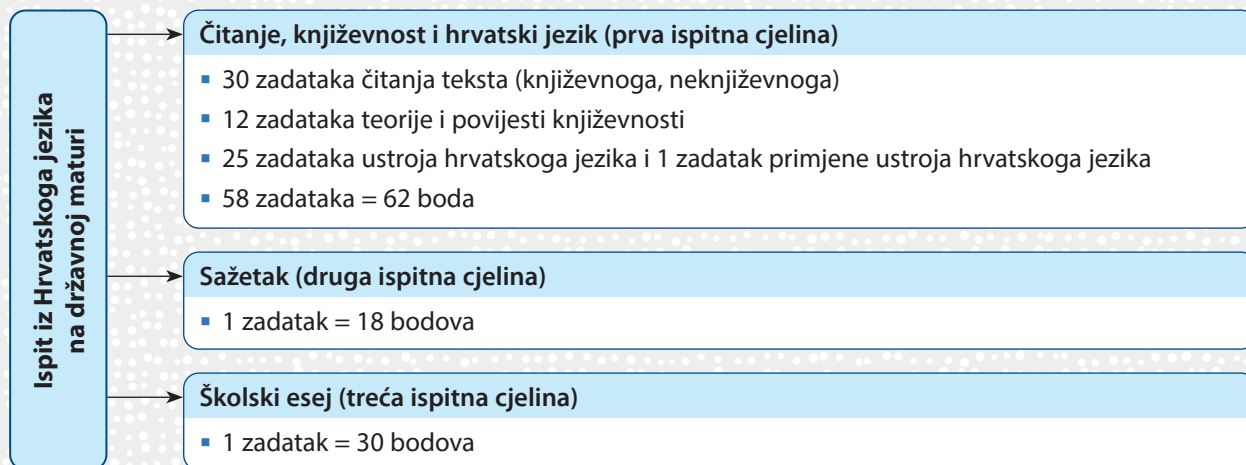
Sadržaj priručnika podijeljen je u četiri cjeline: prvim dvjema cjelinama pokazuje se postupak sažimanja teksta (1. *Sažetak*) i pisanja interpretacijskoga školskog eseja (2. *Školski esej*), u trećoj se cjelini uvode sadržaji koji se mogu primijeniti na obje vrste teksta (3. *Povezivanje teksta i jezična norma*), a posljednja cjelina (4. *Zadatci za vježbu s rješenjima*) namijenjena je primjeni prethodno usvojenih sadržaja, tj. samostalnom sažimanju teksta i pisanju eseja na novim primjerima. Polazni tekstovi u esejskim zadacima za vježbu uzeti su iz obveznih književnih djela za školski esej u ovoj školskoj godini. Nakon rješavanja zadataka, tj. pisanja sažetaka i školskih eseja, svoje tekstove učenici mogu usporediti s primjerima sažetaka i opisivača za školski esej.

Služeći se priručnikom *Pisanje (od slova do slova)*, učenici mogu usvojiti postupak pisanja sažetka i školskoga eseja i prisjetiti se temeljnih pojmova povezanih s esejskim djelima i s jezičnom normom. Međutim, u ovom se priručniku ne donosi analiza esejskih djela kao ni detaljan prikaz jezične norme. Tomu je namijenjen priručnik *Od riječi do riječi* – u njemu se ponavljaju i usustavljaju sadržaji svih razreda, a prikazana su i sva esejska djela. Iako se može upotrebljavati kao samostalan priručnik, *Pisanje (od slova do slova)* funkcionira i kao svojevrsna dopuna „velikom“ priručniku: u njemu je na drugim primjerima prikazan postupak pisanja sažetka i školskoga eseja, a donose se dodatni zadatci za vježbu s rješenjima.

Želimo vam da budete ustrajni, odnosno da najprije usvojite postupak pisanja sažetka i eseja, a zatim i samostalno napišete sve sažetke i školske eseje na temelju ponuđenih zadataka. Vjerujemo da ćete na taj način uspješno napisati sažetak i školski esej na državnoj maturi.

Struktura ispita iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi

Ispit iz Hrvatskoga jezika na državnoj maturi sastavljen je od triju ispitnih cjelina: prvom cjelinom ispituje se čitanje teksta, književnost i hrvatski jezik, a drugom i trećom cjelinom ispituje se pisanje.

Pisanje sažetka i školskoga eseja

Pisanje se na državnoj maturi u školskoj godini 2022./2023. ispituje dvama zadacima: pisanjem **sažetka** (funkcionalnoga teksta) i pisanjem **interpretacijskoga školskog eseja**. U oba se zadatka vrednuje i umijeće **oblikovanja logički povezanoga teksta**, opseg i razvijenost **rječnika** te poznavanje **jezične norme**.

tekst	vrijeme (minute)	bodovi	udio u ispitu
Sažetak	80	18	44 %
Interpretacijski školski esej	160	30	

Svi citirani dijelovi teksta koji se odnose na pisanje sažetka i školskoga eseja preuzeti su iz *Ispitnoga kataloga za državnu maturu u školskoj godini 2022./2023.* (Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja; <https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2022/03/HRV-2023-1.pdf>). Neki su dijelovi teksta prilagođeni, što je označeno u tekstu.

SAŽETAK

- ▶ ZADATAK ZA PISANJE SAŽETKA
- ▶ POSTUPAK SAŽIMANJA TEKSTA
- ▶ PRIMJER KONCEPTA I SAŽETKA
- ▶ VREDNOVANJE SAŽETKA
- ▶ SAŽETAK (PODSJETNIK)

ZADATAK ZA PISANJE SAŽETKA

U *Ispitnome katalogu za državnu maturu* navedene su temeljne informacije o pisanju sažetka.

Pristupnik piše sažetak polaznoga teksta. Procjenjuje važnost informacija te navodi osnovne misli i važne pojedinosti kojima se te misli razrađuju i podupiru. Pristupnik svojim riječima reducira izvorni tekst na njegove bitne dijelove koristeći se ključnim riječima iz polaznoga teksta. Sažetak je objektivan tekst pa se u njemu ne iznose mišljenja, stavovi i komentari povezani s polaznim tekstom.

(Ispitni katalog za državnu maturu)

Zadatak za pisanje sažetka sastavljen je od triju dijelova: upute, polaznoga teksta i smjernica za pisanje sažetka.

Uputa

► U početnome se dijelu zadatka navode opće upute o oblikovanju teksta i broju riječi.

Pročitajte polazni tekst. Sažetak oblikujte kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš sažetak bude pravopisno, gramatički i leksički točan. U sažetak morate uvrstiti sve smjernice. Sažetak mora imati 200 – 250 riječi.

► Dopušteno je odstupanje **10 % od donje ili 10 % od gornje granice** zadanoga broja riječi.

Polazni tekst

► Polazni tekst uvijek je **neknjiževni** (600 – 800 riječi): to može biti članak (cjelovit ili jedan njegov dio), prikaz, recenzija i sl.

► **Tema** je polaznoga teksta **općedruštvena**: to mogu biti znanstveno-popularne teme, slobodno vrijeme, reklame, sport, društvene mreže, zdravlje, školovanje i karijera, zaštita okoliša, hrana, suvremene tehnologije...

► Polazni tekst uvijek sadrži više **osnovnih misli** te **pojedinosti** kojima se te misli podupiru. Osim toga, u polaznome je tekstu izravno ili neizravno izražen i **autorov stav**.

Smjernice za pisanje sažetka

Smjernice za pisanje sažetka nalaze se ispod polaznoga teksta. Njima se usmjerava, tj. navode pravila za pisanje sažetka.

Sažmite polazni tekst svojim riječima tako da:

- navedete opće podatke o polaznome tekstu
- odredite namjenu i temu teksta
- navedete osnovne misli teksta i pojedinosti koje ih podupiru
- odredite autorov stav o temi.

(prema: *Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2022./2023.*)

Sažetak – ključni pojmovi

- ▶ **OPĆI PODATCI O TEKSTU** – autor i naslov polaznoga teksta.
- ▶ **TEMA TEKSTA** – predmet autorova izlaganja, tj. ono o čemu se u polaznome tekstu govori. Polazni tekstovi bave se općedruštvenim temama.
- ▶ **KLJUČNE RIJEČI** – riječi ili izrazi u polaznome tekstu koji sažimaju temeljno značenje teksta. Preuzimaju se iz polaznoga teksta i smiju se doslovno navoditi u sažetku.
- ▶ **NAMJENA TEKSTA** – tekst je namijenjen nekome, napisan je s određenom svrhom: npr. informirati čitatelje, uputiti ih, potaknuti ih na nešto, zabaviti, upozoriti i sl.
- ▶ **OSNOVNE MISLI** u polaznome tekstu – tema se razvija uvođenjem osnovnih misli koje su raspoređene po odlomcima polaznoga teksta (najčešće: jedan odlomak = jedna osnovna misao). Osnovne misli treba oblikovati vlastitim riječima, a u njihovu izlaganju treba se pridržavati slijeda iznošenja misli u polaznome tekstu.
- ▶ **PODUPIRUĆI PODATCI** – tvrdnje i činjenice koje se navode uz svaku osnovnu misao da bi dokazale njihovu utemeljenost i točnost. U članku su to obično statistički podatci, rezultati istraživanja, primjeri i sl.
- ▶ **AUTOROV STAV** (o temi) – na temelju polaznoga teksta može se zaključiti kakav je autorov odnos prema onome o čemu piše: pozitivan, negativan, subjektivan, kritičan, neutralan i sl. Izraz *autorov stav* ne mora biti upotrijebljen u polaznome tekstu, ali je stav autora prema temi uvijek vidljiv iz teksta u cjelini.

Sažimanje polaznoga teksta

- ▶ Sažimanje **polaznoga teksta** podrazumijeva reduciranje teksta na otprilike **jednu trećinu**, što znači da je za pisanje sažetka ključno razlučiti što je u tekstu posebno važno od onoga što je manje važno.
- ▶ Na taj će se način uočiti osnovne misli (**tvrdnje**) koje autor iznosi i važne pojedinosti kojima se te osnovne misli podupiru (**podupirući podatci**). Osnovne misli i podupirući podatci čine središnji dio sažetka (razradu).
- ▶ Osim toga, u sažetku je potrebno navesti **opće podatke o tekstu (autor, naslov), njegovu temu i namjenu te autorov stav**.
- ▶ Zadatak za pisanje sažetka: uputa + polazni tekst + smjernice.

Pokazat ćemo na primjeru polaznoga teksta Gordane Kuterovac Jagodić *Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?* osnovne korake u pripremi i pisanju sažetka.

Budući da je ovo radni priručnik, odmah iza zadatka (str. 12. – 14.) nalazi se prostor za pisanje sažetka prema uputama koje se navode u nastavku teksta. Za pisanje sažetka predviđene su tri stranice: jedna stranica za koncept, jedna za pisanje radne verzije i jedna stranica za pisanje čistopisa.

Zadatak za pisanje sažetka

Uputa

Pročitajte polazni tekst. Sažetak oblikujte kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš sažetak bude pravopisno, gramatički i leksički točan. U sažetak morate uvrstiti sve smjernice.

Sažetak mora imati 200 – 250 riječi.

Polazni tekst

Gordana Kuterovac Jagodić, *Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?*

Zagovornici reklama tvrde kako su one koristan izvor informacija i kako djecu uče vještinama potrošnje nužnima za život u tržišnome društvu. Međutim, kritike reklamiranja vrlo su opsežne i ozbiljne i odnose se na utjecaje na mnoge aspekte djetetova socioemocionalnog i tjelesnog razvoja, kao i na obiteljske odnose i interakcije s roditeljima.

Najdalekosežnije posljedice ima tvrdnja koja se potvrđuje i istraživanjima, kako prekomjerno gledanje televizijskih reklama, osobito bez nadzora roditelja, potiče u djece stvaranje želja za većim brojem stvari, tj. da stvara potrošački mentalitet i orijentaciju na materijalističke vrijednosti (npr. Pine i Nash, 2002). Vjerojatno je najpogubnije djelovanje reklama njihovo djelovanje na djetetovu sliku o sebi i samopoštovanje. Naime, temeljna tehnika reklama jest uvjeravanje kako su određeni proizvodi nužni da bi dijete bilo sretno, zdravo, veselo, lijepo, popularno, omiljeno. Djeca uvjerena da će ostvariti bolji i ugodniji život i željene, u reklamama opisane osobine, kada im se kupe određeni proizvodi često bivaju razočarana (Bandyopadhyay i sur., 2001). Nerijetko, međutim, djeca koja i dobiju željene proizvode bivaju razočarana kada oni ne zadovolje njihova očekivanja. Reklame potiču i razvoj brojnih stereotipa, osobito onih spolnih. Dječaci i muškarci su prikazani u reklamama u smislu rada, novca,

moći, vodstva i tjelesnih aktivnosti, a djevojčice i žene u smislu kućanskih poslova, ljepote, dječjih proizvoda, nježnosti i nesigurnosti. Mnogi su proizvodi za djecu, osobito igračke, izrazito spolno obilježeni i prikazani. To može navesti djecu da ograniče svoja ponašanja, težnje i aspiracije, kao i otvorenost prema učenju različitih stvari navodno prikladnih samo za suprotni spol.

Premda su roditelji danas sposobni kupovati djeci više nego nekada (manji je broj djece u obitelji, oboje roditelja radi i sl.), neprekidne nove potrebe i želje djece koje kod njih stvaraju reklame mogu dovesti do porasta konflikata među njima. Djeca počinju artikulirati svoje zahtjeve vrlo rano, a roditelji ih u većini slučajeva zadovoljavaju, osobito dok su djeca mala. No, s odrastanjem djece raste broj želja i djetetovi pritisci postaju sve sofisticiraniji jer počinju koristiti tehniku nagovaranja isticanjem važnosti proizvoda za dijete i njegov dobar prijem među drugima ili za njegovu sreću, na što su roditelji koji djeci žele pružiti sve najbolje posebno osjetljivi (osobito ako su istodobno svjesni kako im se nedovoljno posvećuju zbog posla). Roditeljsko samopoštovanje i slika o sebi također mogu biti ugroženi osjećajem da djeci nisu u mogućnosti ispuniti sve želje.

U mnogim zemljama postoje kodeksi oglašavanja kojima se djeca pokušavaju zaštititi od štetnog utjecaja televizijskog i drugog oglašavanja. Primjerice, u Švedskoj su od 1991. zabranjene sve reklame usmjerene na djecu mlađu od 12 godina (Etienne, 1999), a Europska unija razmatra da na sličan način regulira reklamiranje na čitavom svom teritoriju. Australian Broadcasting Authority nudi niz standarda za prikazivanje reklama za djecu na komercijalnim televizijama koji navode kako reklame moraju točno prikazivati proizvod, ne zavaravati djecu, kako točno moraju prikazivati veličinu proizvoda u odnosu na djecu poznate stvari i sl. Osim zakonodavstva veliku ulogu u obrani djece od reklama imaju roditelji i odgojno-obrazovne institucije. Oni bi trebali razvijati tzv. „potrošačku pismenost” kod djece koja će uključivati razumijevanje namjere i svrhe reklama, ukazivanje na tehnike i postupke koje reklame koriste da nam nešto prodaju, ukazivanje na pozitivne i negativne značajke proizvoda, razgovor o viđenim reklamama i proizvodima, ukazivanje na postojanje istovrsnih proizvoda različitih proizvođača i sl.

No, najvažnije od svega, potrebno je razvijati dječje samopoštovanje jer će se samopouzdana i sigurna djeca lakše oduprijeti reklamama koje ih pokušavaju učiniti nesretnima i proizvesti u njima nepotrebne potrebe i želje.

broj riječi: 567

(Prilagođeni izvornik: Gordana Kuterovac Jagodić, *Utjecaj televizijskog oglašavanja na djecu*)

Smjernice za pisanje sažetka

Sažmite polazni tekst svojim riječima tako da:

- navedete opće podatke o polaznome tekstu
- odredite namjenu i temu teksta
- navedete osnovne misli teksta i pojedinosti koje ih podupiru
- odredite autorov stav o temi.

UVOD

opći podatci o polaznom tekstu (autor, naslov):

tema:

namjena:

RAZRADA

osnovna misao (1.):

podupirući podatci:

osnovna misao (2.):

podupirući podatci:

osnovna misao (3.):

podupirući podatci:

ZAKLJUČAK

povezanost s uvodom i razradom:

autorov stav:

A series of horizontal dotted lines for writing.

ČISTOPIS SAŽETKA

A series of horizontal dotted lines for writing the summary.

Sažimanje teksta (koraci)

POČETNE UPUTE

- ▶ Sažetak pišete na temelju **polaznoga teksta**. Polazni tekst uvijek je **neknjiževni** (600 – 800 riječi) i sadrži više **osnovnih misli** te pojedinosti kojima se te misli podupiru. U njemu je izravno ili neizravno izražen i **autorov stav**.
- ▶ Budući da se od vas traži sažimanje teksta, najbolje je najprije napisati **koncept** – njime se može vizualizirati tema tako da se u natuknicama odgovori na smjernice, a natuknice se rasporede na uvodni, središnji i završni dio. (Vidi: 12. str.)
- ▶ Polazni tekst **ne smije se prepričavati ni citirati**, ali se njegovi dijelovi **smiju parafrazirati, tj. izreći svojim riječima**. Poslužite se tim postupkom za **oblikovanje osnovnih misli** u svakom odlomku.

Prikazat ćemo postupak pisanja sažetka **u pet koraka**: za svaki dio (uvod, razrada, zaključak) najprije ćete napisati natuknice za **koncept**, a zatim te natuknice preoblikovati u vezani tekst. Kad završite pisanje sažetka, možete svoj koncept i tekst sažetka usporediti s primjerom u ovom priručniku (str. 19. – 20.).

POSTUPAK SAŽIMANJA TEKSTA (KORACI)

1. Prvo čitanje teksta (opće razumijevanje) – pisanje uvoda
2. Drugo čitanje teksta (po odlomcima) – izdvajanje osnovnih misli i važnih podupirućih podataka
3. Pisanje razrade (središnjega dijela sažetka) na temelju koncepta
4. Pisanje zaključka
5. Završna provjera i korekcija teksta

Raspodjela broja riječi po dijelovima sažetka (uvod, razrada, zaključak) nije propisana katalogom. Iako smo u ovom postupku sažimanja teksta predložili određeni raspon riječi za uvod, razradu i zaključak, vi ga možete (i trebate) prilagoditi tekstu koji dobijete na ispitu.

UVODNI DIO

1. Prvo čitanje teksta (opće razumijevanje)

UVOD (30 – 50 riječi)

▶ opći podatci o polaznom tekstu (autor, naslov):

▶ tema:

▶ namjena:

- ▶ Budući da je pred vama nepoznat tekst, najprije ga „skenirajte” – nemojte ga još čitati u cijelosti, nego uočite **opće podatke** (autor, naslov) i, ako se u tekstu pojavljuju, podnaslove, grafikone i sl. Opći podatci mogu se nalaziti ispod ili iznad polaznoga teksta. Upišite ih u prostor za koncept.
- ▶ Nakon toga pročitajte cijeli polazni tekst. Kad završite s čitanjem teksta, napišite u prostor za koncept o čemu tekst govori. Tako ćete odrediti **temu teksta**.

- ▶ Razmislite nakon prvoga čitanja s kojom je namjerom autor napisao ovaj tekst: tko mu je ciljana publika, odnosno komu je tekst namijenjen (npr. informiranje čitatelja, dokazivanje neke tvrdnje, zabavljanje i sl.). Svoj odgovor također zapišite u prostor za koncept. Tako ćete utvrditi **namjenu teksta**.
- ▶ Nakon „skeniranja“ teksta i prvoga čitanja utvrdili ste sadržajne podatke koje trebate navesti u **uvodnome dijelu** sažetka: opće podatke o tekstu koji sažimate (autor, naslov), temu teksta i njegovu namjenu. Služeći se podacima u uvodnome dijelu koncepta, napišite u prostor za pisanje **radne verzije** uvodni dio sažetka polaznoga teksta: oblikujte ga u obliku jednoga odlomka i pazite da nema manje od 30 ni više od 50 riječi.

RAZRADA (SREDIŠNJI DIO)

2. Drugo čitanje teksta (čitanje po dijelovima/ulomcima)

Nakon prvoga čitanja saznali ste o čemu tekst govori i utvrdili koja mu je namjena. Međutim, da biste polazni tekst mogli sažeti, potrebno je uočiti kako se tema razvija, tj. koje **osnovne misli** autor iznosi i kako ih **podupire**, odnosno kojim činjenicama (npr. statističkim podacima) dokazuje njihovu točnost.

- ▶ Polazni je tekst podijeljen na pet odlomaka: uvodni dio, tri središnja odlomka i završni dio. U svakom se od središnjih odlomaka iznosi neka **osnovna misao**, a uz nju su navedeni i **podupirući podatci**. Oblikujte vlastitim riječima **osnovnu misao prvoga odlomka** i upišite je u prostor za koncept.
- ▶ Povežite uz osnovnu misao prvoga odlomka **podupiruće podatke**, tj. važne pojedinosti kojima se ta misao razrađuje, odnosno potkrepljuje. Upišite ih u prostor za koncept u obliku natuknica.
- ▶ Ponovite navedeni postupak za **sljedeće odlomke teksta**.

RAZRADA (135 – 185 riječi)

▶ osnovna misao (1.) + podupirući podatci:

▶ osnovna misao (2.) + podupirući podatci:

▶ osnovna misao (3.) + podupirući podatci:

Osnovna misao treba biti izražena **vlastitim riječima** u obliku rečenice (tvrdnje). **Podupirući podatci** također trebaju biti izraženi **vlastitim riječima**, a ne doslovno navedeni iz teksta.

3. Pisanje razrade (središnjega dijela sažetka) na temelju koncepta

U razradi se sažimaju osnovne ideje izražene u tekstu, a njihova se točnost dokazuje podupirućim podacima, tj. činjenicama utemeljenim na statističkim podacima, istraživanjima i sl.

- ▶ U prethodnome koraku izdvojili ste u prostor za koncept osnovne ideje i važne podupiruće podatke. Služeći se konceptom i sljedećim uputama, napišite u **radnu verziju** središnji dio svojega sažetka.
 - Da biste dobro napisali razradu, potrebno je **logično organizirati slijed osnovnih misli** (s pripadajućim pojedinostima koje ih podupiru), a to možete najbolje učiniti prateći slijed iznošenja misli u polaznom tekstu. Pazite pritom da svaku osnovnu misao i podupiruće podatke napišete kao poseban odlomak.
 - Odlomke unutar razrade povežite veznim sredstvima: *nadalje, osim toga, s druge strane, međutim* i sl. Pazite da tekst razrade ne bude kraći od 135 ni dulji od 185 riječi.

ZAKLJUČAK**4. Pisanje zaključka**

Vratite se tekstu svojega sažetka: pročitajte uvodni i središnji dio koji ste napisali pa na temelju toga izvedite **zaključak** u kojemu ćete izraziti **autorov stav prema temi** i povezati ga s uvodom i razradom. (Pritom vam može pomoći i završni dio polaznoga teksta jer se u njemu najčešće iznosi autorov stav.)

- ▶ Na temelju svojih zapažanja popunite prostor za koncept predviđen za pisanje zaključka.

ZAKLJUČAK (30 – 50 riječi)

▶ povezanost s uvodom i razradom; autorov stav:

- ▶ Služeći se podacima u konceptu, napišite u prostor za **radnu verziju** zaključak: oblikujte ga u obliku jednoga odlomka i pazite da nema manje od 30 ni više od 50 riječi.

ZAVRŠNA PROVJERA I KOREKCIJA TEKSTA**5. Broj riječi, povezanost teksta i jezična točnost (provjera)**

Kad ste napisali sažetak, **prebrojte riječi**: vaš tekst treba imati 200 – 250 riječi. Iako se tolerira odstupanje 10 % od donje ili od gornje granice zadanoga broja riječi (najmanje 180, a najviše 275 riječi), pokušajte napisati sažetak u zadanim okvirima (200 – 250 riječi).

- ▶ Ako ste odstupili od zadanoga broja riječi (180 – 275), preoblikujte u **radnoj verziji** rečenice pazeći da ne narušite smisao i logičnu povezanost teksta.

Povezanost teksta postiže se sadržajnim oblikovanjem sažetka u tri povezana dijela (uvod, razrada, zaključak), smislenim i logičnim izlaganjem (oblikovanje jasnih, smislenih rečenica, povezanost rečenica konektorima) i prikladnim stilom (objektivan, bez iznošenja vlastitih mišljenja i komentara).

 Vidi: *Oblikovanje i povezanost teksta* (42. – 45.)

- ▶ Pročitajte još jedanput svoj sažetak. Provjerite jeste li se u njemu držali pravila s obzirom na povezanost teksta. Posebnu pozornost obratite na uporabu veznih sredstava i stil. Ispravite uočene pogreške.

Sažetak treba biti pisan u skladu s jezičnom normom, tj. pravopisno, gramatički i leksički točan.

 Vidi: *Jezična norma* (46. – 52.)

- ▶ Završni je korak provjera pravopisa, gramatike i odabira riječi. Ispravite svaku uočenu pogrešku.

Nakon korekcije radne verzije napišite čistopis sažetka (str. 14.).

Budući da je objektivan tekst, u pisanju sažetka mogu vam pomoći neki ustaljeni izrazi (*formule*).

- ▶ **UVOD**
 - Autor/autori u tekstu piše/pišu o...
 - U tekstu autor/autori se bavi/bave...
 - Polazni tekst autora govori o...
- ▶ **RAZRADA**
 - povezati odlomke konektorima: *s jedne strane, s druge strane, nadalje...*
- ▶ **ZAKLJUČAK**
 - Autor zaključuje...
 - Autorov je stav prema (.....) pozitivan/negativan/...
 - Autor svoje tvrdnje iznosi objektivno potkrepljujući ih podacima/uputama...
 - Autor zagovara...

SADRŽAJ

- Procijeniti **važnost informacija** u polaznome tekstu.
- Navesti **osnovne misli**.
- **Navesti važne podupiruće podatke**, tj. pojedinosti kojima se te misli **razrađuju i podupiru** te ih logično povezati s osnovnim mislima.
- Sažeti **svojim riječima** tekst na njegove bitne dijelove koristeći se **ključnim riječima** iz polaznoga teksta.

NAMJENA TEKSTA (informirati, uputiti u nešto, potaknuti, zabaviti i sl.) može se odrediti pri prvom čitanju, tj. kad se određuje tema. Međutim, namjenu teksta bolje bi bilo odrediti nakon temeljitoga čitanja teksta po odlomcima i izdvajanja osnovnih misli. Tad će vam tekst biti bolje poznat i lakše ćete odrediti njegovu namjenu.

AUTOROV STAV ne mora biti izravno izražen u tekstu. Stoga ga je najbolje odrediti nakon temeljitoga čitanja teksta, tj. nakon izdvajanja osnovnih misli. Tad će se lakše uočiti je li autor objektivan, subjektivan ili neutralan, je li kritičan, podržava li pojavu o kojoj piše ili je osuđuje i sl.

OBLIKOVANJE TEKSTA

- Napisati tekst koji ima uvod, razradu i zaključak.
- Iznositi misli logičnim slijedom s obzirom na polazni tekst.
- Oblikovati tekst **vlastitim riječima**, a samo **ključne riječi** uzeti iz polaznoga teksta.
- Upotrijebiti u tekstu **vezna sredstva** (konektore).
- Pisati **objektivno**: ne iznositi vlastito mišljenje ili komentar teksta.
- Sažetak ne smije sadržavati citate.
- Pisati u skladu s **jezičnom normom** (pravopisnom, gramatičkom, leksičkom).
- Broj riječi: **200 – 250**.

PRIMJER KONCEPTA I SAŽETKA

Na ovoj stranici možete pročitati **primjer koncepta** za sažimanje teksta *Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?*, a na sljedećoj stranici i **primjer sažetka** tog teksta (250 riječi). Koncept i sažetak možete usporediti sa svojim tekstom i na temelju usporedbe ispraviti eventualne pogreške.

Napominjemo da su priloženi koncept i primjer sažetka samo jedan od načina na koje se ovaj tekst može sažeti.

Primjer koncepta

► **Polazni tekst:** Gordana Kuterovac Jagodić, *Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?*

UVOD	
► opći podatci o polaznom tekstu: autor, naslov	<ul style="list-style-type: none">▪ Gordana Kuterovac Jagodić▪ <i>Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?</i>
► tema	<ul style="list-style-type: none">▪ negativan utjecaj reklama na djecu, zaštita djece od utjecaja reklama
► namjena	<ul style="list-style-type: none">▪ upozoriti čitatelje na negativan utjecaj reklama na djecu▪ upoznati čitatelje s načinima zaštite od štetnoga utjecaja reklama

RAZRADA	
osnovna misao (1.) Prekomjerno gledanje reklama dovodi do stvaranja potrošačkoga mentaliteta, narušava samopouzdanje djeteta i stvara spolne stereotipe.	podupirući podatci <ul style="list-style-type: none">▪ stvaranje potrošačkoga mentaliteta: djecu se uvjerava da će im kupnja određenoga proizvoda osigurati bolji i ugodniji život, da će biti ljepši i sl.▪ djeca ne dobiju od proizvoda ono što očekuju pa dolazi do razočaranja▪ reklame šire spolne stereotipe: dječaci – moć i novac, djevojčice – kućanski poslovi, nježnost
osnovna misao (2.) Reklame dovode do sukoba (narušavanja odnosa) između roditelja i djece.	podupirući podatci <ul style="list-style-type: none">▪ roditelji kupovanjem nastoje kompenzirati nedostatak vremena za djecu▪ djeca manipuliraju roditeljima da bi dobila ono što žele (sve veći zahtjevi)▪ roditelji smatraju da su iznevjerili djecu ako im ne mogu kupiti željeni proizvod
osnovna misao (3.) Zakonodavstvo i odgojno-obrazovne institucije trebali bi zaštititi djecu od utjecaja reklama.	podupirući podatci <ul style="list-style-type: none">▪ standardi za prikazivanje reklama▪ razvoj potrošačke pismenosti, razvoj samopoštovanja▪ važna uloga roditelja i obrazovnih institucija

ZAKLJUČAK	
► povezanost s uvodom i razradom	<ul style="list-style-type: none">▪ metode za suzbijanje lošeg utjecaja reklama, a prije svega razvijanje samopoštovanja
► autorov stav	<ul style="list-style-type: none">▪ autorica kritički pristupa reklamama; smatra da reklame imaju negativan utjecaj na djecu

Primjer sažetka

► **Polazni tekst:** Gordana Kuterovac Jagodić, *Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?*

UVOD

U tekstu *Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu?* autorica Gordana Kuterovac Jagodić bavi se utjecajem reklama na djecu. Piše o negativnim posljedicama gledanja reklama te o načinima zaštite od njihova štetnog utjecaja.

33 riječi

RAZRADA

Najprije se ističe da prekomjerno gledanje reklama dovodi do stvaranja potrošačkoga mentaliteta, narušava samopouzdanje i stvara spolne stereotipe. Naime, reklamama se uvjераva djecu da određeni proizvod moraju imati jer će njihov život učiniti boljim, ali kupljeni proizvod najčešće iznevjeri očekivanja i dovodi do razočarenja. Budući da su reklame i spolno orijentirane, mogu usmjeriti djecu na određena ponašanja: djevojčice će željeti proizvode za ljepotu, a dječaci proizvode povezane s novcem i snagom.

Nadalje, autorica tvrdi da reklame dovode do sukoba između roditelja i djece. Potaknuta reklamama, djeca traže da im roditelji kupe proizvode, a roditelji ih kupuju svjesni da djeci ne posvećuju dovoljno vremena. Međutim, dječji prohtjevi s vremenom postaju veći pa roditelji ne mogu ispuniti njihove želje, što ih ispunjava nezadovoljstvom.

182 riječi

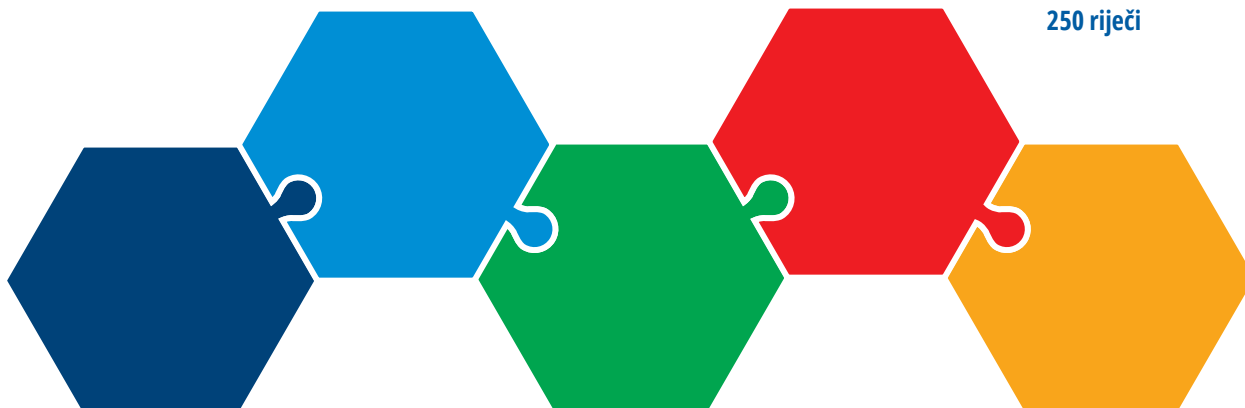
Zaključno, autorica ističe da bi zakonodavstvo i institucije trebali zaštititi djecu od utjecaja reklama. Pozitivni su primjeri takve zaštite zabrana prikazivanja reklama usmjerenih na djecu mlađu od 12 godina i strogi standardi za dječje reklame u nekim zemljama. Osim toga, navodi da bi institucije i roditelji trebali razvijati potrošačku pismenost i samopouzdanje kod djece, čime bi se smanjio štetan utjecaj reklama.

ZAKLJUČAK

Autorica iznosi dokaze o štetnom utjecaju reklama na djecu i ukazuje na to kako se taj utjecaj može suzbiti, a promjenu zakonodavstva i rad odgojno-obrazovnih institucija na razvijanju potrošačke pismenosti i samopoštovanja smatra najvažnijim preduvjetom.

35 riječi

250 riječi

VREDNOVANJE SAŽETKA

Sažetak se vrednuje na temelju triju elemenata: sadržaja, organizacije teksta i stila te jezične točnosti. Boduje se s ukupno 18 bodova: svaki element može donijeti najviše 3 boda (×2).

1.

Sadržaj

- ▶ Navedeni su **opći podatci o tekstu** (ime autora, naslov teksta).
- ▶ Određeni su **tema i namjena** teksta te **autorov stav** o temi.
- ▶ Izdvojene su **osnovne misli** i važne **pojedivosti kojima se podupiru** osnovne misli. (Ne navode se suvišne pojedivosti.)
- ▶ Osnovne su misli oblikovane **vlastitim riječima**, a samo su **ključne riječi** prenesene iz polaznoga teksta.

2.

Organizacija teksta i stil

- ▶ Sažetak se sastoji od **uvoda, razrade i zaključka**.
- ▶ U razradi teksta **osnovne su misli iznesene jasnim i logičnim slijedom** s obzirom na smisao polaznoga teksta.
- ▶ **Pojedivosti** su logično povezane s osnovnim mislima.
- ▶ Povezanost teksta postiže se upotrebom **veznih sredstava**.
- ▶ Sažetak je napisan **objektivno**, jasnim jezikom i **primjerenim stilom**.

3.

Jezična točnost

- ▶ Sažetak je pravopisno, gramatički i leksički točan.

SAŽETAK SE NEĆE VREDNOVATI:

- ▶ ako pristupnik **nije odgovorio na zadane smjernice**
- ▶ ako **nema dovoljan** broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od donje granice zadanoga broja riječi)
- ▶ ako **ima prevelik** broj riječi (dopušteno je odstupanje 10 % od gornje granice zadanoga broja riječi)
- ▶ ako je sažetak napisan **potpuno nečitkim** rukopisom
- ▶ ako je sažetak napisan **velikim tiskanim** slovima.

(prema: *Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2022./2023.*)

SAŽETAK (PODSJETNIK)

1. Što je važno za SADRŽAJ sažetka?

- ▶ Navesti **opće podatke o tekstu** (ime autora, naslov teksta).
- ▶ Odrediti **temu i namjenu teksta**.
- ▶ **Procijeniti važnost informacija** – odvojiti bitne informacije od manje bitnih.
- ▶ Navesti **osnovne misli** iznesene u polaznome tekstu (najčešće je svaki odlomak jedna osnovna misao). Pritom osnovne misli trebaju biti **oblikovane vlastitim riječima**, a samo se **ključne riječi** mogu prenijeti iz polaznoga teksta.
- ▶ Za svaku osnovnu misao navesti **važne podupiruće podatke**, tj. pojedinosti kojima se ona razrađuje, odnosno podupire/potkrepljuje.
- ▶ Odrediti **autorov stav o temi**.

Uvod	autor, naslov, tema, namjena	
Razrada	1. odlomak	osnovna misao (tvrdnja) + podupirući podatci
	2. odlomak	osnovna misao (tvrdnja) + podupirući podatci
	3. odlomak	osnovna misao (tvrdnja) + podupirući podatci
Zaključak	povezanost s uvodom i razradom, autorov stav	

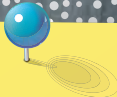
2. Što je važno za ORGANIZACIJU TEKSTA u sažetku?

- ▶ **Kompozicija sažetka**: uvod, razrada, zaključak. Svi kompozicijski dijelovi trebaju biti logički povezani. Posebno valja pripaziti da uvod i zaključak budu logično povezani s razradom.
- ▶ Tekst sažetka treba biti jasan i koherentan (povezan, skladan), a izlaganje smisleno i logično: **osnovne misli** i podupiruće podatke treba iznostiti logičnim slijedom. Povezanost teksta postiže se i uporabom konektora.

3. Na što je posebno potrebno obratiti pozornost pri sažimanju teksta?

- ▶ **Ne prepričavati, ne skraćivati**, nego sažeti tekst.
- ▶ Razlikovati bitno od **nebitnoga**.
- ▶ Razlikovati što je **osnovna misao**, a što su **važni podupirući podatci**.
- ▶ Sažetak mora biti **napisan vlastitim riječima**, a iz polaznoga teksta smiju biti samo ključne riječi. **Ne smije se citirati ili prepisivati**, tj. izravno preuzimati polazni tekst.
- ▶ Stil sažetka treba biti **objektivan**: u sažetku se **ne smije iznositi vlastito mišljenje, komentar** i sl.

ŠKOLSKI ESEJ

-
- ▶ ŠKOLSKI ESEJ NA DRŽAVNOJ MATURI
 - ▶ KNJIŽEVNA DJELA ZA ŠKOLSKI ESEJ
 - ▶ ZADATAK ZA PISANJE ŠKOLSKOGA ESEJA
 - ▶ PISANJE ŠKOLSKOGA ESEJA (POSTUPAK)
 - ▶ SAMOSTALNO PISANJE ŠKOLSKOGA ESEJA
 - ▶ PRIMJER OPISIVAČA ZA ŠKOLSKI ESEJ
 - ▶ VREDNOVANJE ŠKOLSKOGA ESEJA
 - ▶ ŠKOLSKI ESEJ (PODSJETNIK)

ŠKOLSKI ESEJ NA DRŽAVNOJ MATURI

U školskome eseju pokazuje se poznavanje i razumijevanje književnoga djela te sposobnost oblikovanja teksta esejističkoga tipa, odnosno sposobnost izlaganja, obrazlaganja i zaključivanja.

školski esej = izložiti + obrazložiti (argumentirati) = zaključiti

Da biste oblikovali **esejistički tekst**, ključno je uvježbati vještinu **argumentacije (dokazivanja)**: tvrdnje koje se iznose trebaju biti argumentirane, tj. obrazložene i potkrijepljene, odnosno iz teksta treba biti vidljivo poznavanje i razumijevanje teme.

Na državnoj maturi 2022./2023. piše se **interpretacijski školski esej**.

U interpretacijskome eseju pristupnik iznosi svoje spoznaje o književnosti i pokazuje razumijevanje književnih djela u cjelini tako da na polazno pitanje odgovara središnjom tvrdnjom, koju argumentira na temelju analize zadanoga ulomka i na temelju poznavanja svih sastavnica djela u cjelini.

(Ispitni katalog za državnu maturu)

Interpretacijski školski esej

U interpretacijskome školskom eseju potrebno je pokazati:

- ▶ poznavanje i razumijevanje književnoga djela (ulomka i djela u cjelini)
- ▶ poznavanje književne teorije i književnopovijesnoga razdoblja
- ▶ vještinu argumentacije
- ▶ vještinu oblikovanja teksta
- ▶ umijeće pisanja prikladnim (esejističkim) stilom koji uključuje vještinu argumentacije i odgovarajući odabir riječi (npr. uporaba književnih termina)
- ▶ poznavanje jezične norme hrvatskoga standardnog jezika (gramatika, pravopis, rječnik).

U školskoj godini 2022./2023. ispituju se četiri književna djela s popisa obveznih djela:

1. Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera* (roman)
2. Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići* (roman)
3. Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (drama)
4. Tin Ujević, izbor iz poezije (lirske pjesme).

Ulomak ili ulomci tih književnih djela mogu se pojaviti kao polazni tekstovi u zadatku za pisanje školskoga eseja.

Na sljedećim su stranicama u kratkim crtama prikazana književna djela za školski esej.

(Pred)romantizam

Književnopovijesno razdoblje

- predromantizam: 2. pol. 18. st.
- romantizam: javlja se krajem 18. stoljeća, a punu afirmaciju doživljava od 1800. do 1840. g.
- KLJUČNI POJMOVI: emocije, sloboda, genij, individualizam, svjetska bol, bijeg, priroda

Kontekst

- nastao kao reakcija na klasicizam
- u Njemačkoj se javlja predromantičarski pokret *Sturm und Drang* (1770. – 1785.)
- povijesni okvir: Francuska revolucija, Napoleonova osvajanja, nacionalni pokreti

Autor u kontekstu razdoblja

- Johann Wolfgang Goethe jedan je od najznačajnijih njemačkih autora. Roman *Patnje mladog Werthera* (1774.) nastaje u početnoj fazi njegova stvaralaštva.

Romantičarski doživljaj svijeta

- opća društvena melankolija kao posljedica razočaranja u suvremene društvene vrijednosti
- razočarani pojedinac osjeća nesklad između sebe i svijeta, izdvaja se od društva i traži mir u **prirodi**
- romantičar je prožet **svjetskom boli** (osjećaj tuge i malodušnosti zbog nesklada ideala i stvarnosti) koja rađa kult patnje

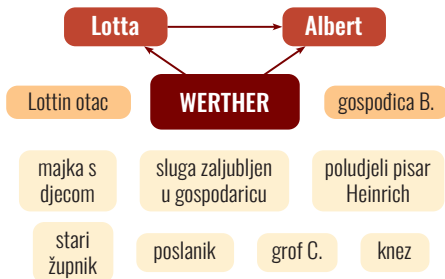
Romantičarske teme

- **osobne preokupacije (intima, ljubav)**
- buntovništvo i odmetništvo
- priroda (egzotični pejzaži)
- mistične i okultne teme
- nacionalne teme (povijest i folklor)

ROMANTIČARSKA POETIKA

- **umjetnik** kao genijalni nadahnuti pojedinac, čovjek koji posjeduje apsolutnu (stvaralačku) slobodu i nije sputan dominacijom razuma i pravila
- **kult osjećaja**: razumu se suprotstavlja emocija i neposredni doživljaj; u emocijama dominira ljubav, najčešće sudbinska i tragična
- **sloboda književnoga izraza**: prodor lirske u epiku i dramu (**epistolarni roman**, roman u stihu)

LIKOVI

glavni predstavnik
pokreta
Sturm und Drang

tvorac
weimarske klasike

Johann Wolfgang Goethe

(1749. – 1832.)

PATNJE MLADOG WERTHERA

TEMATIKA

- ljubav, priroda, umjetnost (romantičarske teme)

GLAVNI LIK

- mladi umjetnik (slikar) Werther

KNJIŽEVNA VRSTA

- epistolarni roman (roman u obliku pisama)

PRIPOVJEDAČ

- roman je najvećim dijelom pisan u obliku pisama koje mladi Werther upućuje prijatelju Wilhelmu
- u romanu dominira pripovijedanje u 1. licu

Kad nedostajemo sami sebi, sve nam nedostaje.

Igor Jurij, *Mladi Werther*

KOMPOZICIJA

Roman je uokviren napomenom izdavača o nesretnoj sudbini mladoga Werthera, čime se postiže dojam vjerodostojnosti, a čitatelju se sugerira da je riječ o stvarnome događaju.

Wertherova **pisma** Wilhelmu raspoređena su u **dvije knjige**: prva knjiga pokriva razdoblje od otprilike četiri mjeseca (svibanj 1771. – rujna 1771.), a druga knjiga dulje od godinu dana (listopad 1771. – prosinac 1772.). Završne događaje doznajemo na temelju pripovijedanja izdavača romana koji se poziva na pisma pronađena nakon Wertherove smrti.

- **Prvi dio**: Werther je doputovao u provincijski gradić kako bi sudio neke obiteljske poslove. U idiličnoj prirodi provodi sretne trenutke. Upoznaje Lottu i fatalno se zaljubljuje. Lottin je zaručnik Albert na putu, a Werther nastoji što više vremena provoditi u njezinu društvu. Nakon Albertova povratka i zajedničkih druženja Werther je odlučio otputovati kako bi zaboravio Lottu.
- **Drugi dio**: Werther se nakon odlaska zaposlio, ali i u novoj je sredini nezadovoljan. Na poslu doživljava neugodnost zbog pripadnosti »nižem«, tj. građanskom staležu te odlučuje napustiti službu. Čezne za Lottom i vraća se u Wahlheim iako zna da se ona u međuvremenu udala za Alberta. Pokušava što više vremena provoditi s njom, ali uviđa da je Lotta podvojena između odanosti mužu i svojih osjećaja prema Wertheru. Nesretan zbog nemogućnosti ostvarenja svoje ljubavi, Werther je počinio samoubojstvo.

WERTHER – ROMANTIČARSKI JUNAK

- osjećajan mladi intelektualac (prenaglašene emocije)
- umjetnik (slikar); idealist
- voli prirodu i jednostavan život
- neprilagođen društvu: kada naiđe na prepreke (problem), povlači se u svoj svijet
- često patetičan (govori uzvišenim tonom, zaneseno)
- pesimističan, autodestruktivan

Pojmom **werterizam** obilježava se prenatrpana emocionalnost što proizlazi iz osjećaja nesklada između ideala i stvarnosti. Karakterističan je za romantičarski doživljaj svijeta.

Hrvatski realizam

Književnopovijesno razdoblje

- 1881. – 1892.
- nastavak književnih procesa započelih u predrealizmu (Šenoinu dobu)
- književnici se kritički osvrću na društvenu stvarnost

Vjenceslav Novak

- Vjenceslav Novak pisac je *Posljednjih Stipančića*, po mišljenju mnogih najboljega hrvatskog realističkog romana 19. stoljeća, književnik koji je od svih naših realista učinio najširi zahvat u građu pokazujući u djelima smisao za društvenu analizu i socijalnu kritiku.
- Smatrajući zadaćom umjetnosti ukazati na probleme i tako pomoći da društvo bude bolje, Novak se u svojim djelima predstavlja kao društveni analitičar i moralist, ali i kao odličan psiholog.

O obiteljskim odnosima (Jurjeva perspektiva)

U kući smo bili ja i otac gospodari, mati, sestra i družina: stvari. U očevu sobu nije smio izim oca i mene nitko; samo bi je ometala i oprala služavka. Na šetnju smo izlazili samo otac i ja - mati i sestra nikada. Kad objeda uzeo bi prvi otac, drugi ja, a onda bi došla na red mati i sestra. Ja i otac večerali smo meso, ribu i takve stvari, a mati je kuhala za se i za Luciju prostije jelo. Ako bi se oću što okliznulo iz ruke, pošla bi da mu dignu mati; ako meni, služila me je Lucija ako ne i sama mati. I tako sve drugo. Ja sam dakle zarana i sasva sistematično bio odgojen za očevo načelo da su ženske - barem one u našoj kući - stvari.

STILSKA OBILJEŽJA

- prikaz društvenih problema
- sukob likova sa sredinom
- načelo tipičnosti
- detaljno opisivanje prostora i likova
- ukazivanje na društvenu nepravdu (kriticismam)

VRSTA ROMANA

- socijalni roman
- roman sredine
- obiteljski roman

Vjenceslav Novak

(1859. – 1905.)

pripovjedač
hrvatski Balzac

POSLEDNJI STIPANČIĆI

(povijest jedne patricijske obitelji)

- Roman *Posljednji Stipančići* bavi se poviješću senjske patricijske obitelji Stipančić, i to njezinim završnim dijelom – propadanjem.
- U romanu pratimo intimnu dramu Lucije Stipančić, djevojke koja postaje žrtvom patrijarhalnoga odgoja, a okvir u kojemu se odvija drama njezine obitelji čine povijesna zbivanja: odjeci ilirskih ideja, propadanje senjskoga gospodarstva, stranci koji upravljaju hrvatskim dobrima.
- Pripovjedač je objektivn – pripovijeda u 3. licu.

obitelj Stipančić

Ante – patrijarhalni otac

Valpurga – majka patnica

Juraj – favorizirani sin

Lucija – kći; podređena jer je žensko dijete

OBITELJSKI ODNOSI
roditelji ← djeca brat ← sestra

ostali likovi

- služavka Gertruda
- Martin Tintor
- Cincar Marko (lihvar)

- Domazetovići
- major Josip pl. Čolić
- kanonik i župnik Filip pl. Vukasović
- Andrija Bukovčić

- major Benetti – gradonačelnik
- natporučnik Winter (kasnije gradonačelnik)

KOMPOZICIJA

Roman je podjeljen u 16 nenaslovljenih poglavlja. Kompozicija je **uokvirena**, a unutar toga okvira umetnuta je priča o prethodnim zbivanjima (prošlost obitelji Stipančić).

Sadašnjost (1834.)

Na početku romana uz detaljan opis majke Valpurgine i kćeri Lucije te siromaštva u kojem žive navedeno je vrijeme radnje: zima 1834. godine. Lucija već dvije godine ne izlazi iz kuće zbog bolesti, a jedina su joj veza sa svijetom služavka Gertruda i pisma koja dobiva, kako ona misli, od »zaručnika« Alfreda. Lucijina majka skriva **tajnu**: pisma nije pisao Alfred, već zažubljeni mladić Martin Tintor. Naime, zabrinuta za Lucijino zdravlje, Valpurga ga je zamolila da tako učini. Iako već dugo prima pisma, a Alfred ne dolazi, Lucija počinje sumnjati. Noću, dok sluša kako puše jaka bura, Valpurga se prisjeća prošlosti.

Vraćanje u prošlost

Radnja se vraća u prošlost: pripovijeda se o roditeljima Ante Stipančića, njegovu školovanju, kasnijem životu i ženidbi s Valpurgom. Središnji je dio romana posvećen prikazu obiteljskih odnosa (patrijarhalni odnosi u obitelji) u čijoj su pozadini društvena zbivanja u Senju. Nakon Antine smrti i Jurjeva posjeta majci i sestri uvodi se nova tema: kratkotrajna ljubavna epizoda koja će Luciji promijeniti život i dovesti do njezina tragičnoga kraja.

Sadašnjost (1834. – 1836.)

Lucija otkriva majčinu tajnu, odnosno doznaje za prijevaru s pismima, a ubrzo nakon toga umire. U posljednjem poglavlju pripovijeda se o kraju jednoga doba (plemstva) i o načinu života plemićkih žena: živjele su skromno, na rubu gladi, ali su zadržale obiteljski ponos. Valpurga je umrla dvije godine nakon Lucije. Njihovu je kuću kupio postolar Gašpar, a roman završava nadom kako dolazi bolje vrijeme: senjska djeca pjevaju Gajevu budnicu *Još Hrvatska ni propala*.

U Posljednjim Stipančićima, najboljem romanu hrvatskoga realizma, agonija plemstva analizira se iznošenjem intimnih biografija članova jedne senjske patricijske obitelji. Svaki član obitelji inkarnira jedan stupanj u gradacijskom nizu, jedan oblik propadanja svoje klase. Ante Stipančić, glava obitelji, nekad ponosni i autoritativni zastupnik patricijskih principa i despotskog tipa ponašanja, na kraju je romana umorni, poniženi i moralno sasvim iskompromitirani starac: od staleškog ponosa nije ostalo više ništa. Njegov sin Juraj kojeg je, po svim pravilima patrijarhalnog odgoja, favorizirao na račun inteligentne i tankočutne kćerke Lucije, postaje propalica i renegat, izdajica svoje obitelji i naroda. Posljednji svjedoci potpunog materijalnog propadanja i moralne erozije nekad bogate i ugledne obitelji ostaju supruga Valpurga i Lucija, zatočnice povijesti, uspomena i vlastitih iluzija. Sudbina tih poniženih i obespravljenih žena nosi obilježje istinskih tragike: bolesna i nemoćna Lucija polagano umire uzalud očekujući dolazak »zaručnika« Alfreda, a mati koja je njeguje podgrijava njezine nade lažnim pismima i obmanama.

(Krešimir Nemec)

Miroslav Krleža
(1893. – 1981.)

pripovjedač
dramatičar
pjesnik
esejist
kritičar
polemičar

Književnopovijesno razdoblje

Miroslav Krleža u kontekstu razdoblja

- Miroslav Krleža svoje je prvo djelo (drama *Legenda*) objavio 1914. godine, koja je označila prekretnicu u hrvatskoj književnosti: kraj moderne i početak novoga razdoblja (ekspresionizma) obilježena Prvim svjetskim ratom i poslijeratnim krizama.
- Njegovo aktivno stvaralačko razdoblje uglavnom završava krajem šezdesetih godina, kad objavljuje ciklus romana *Zastave*.
- Živeći u burnome vremenu političkih i društvenih previranja, u kojemu su se mijenjale ideologije i književne poetike, Krleža je u svojim djelima odrazio duh vremena ostajući vjeran svojem stvaralačkom načelu o slobodi umjetničkoga stvaranja.

Gospoda Glembajevi (1928.)

Drama **Gospoda Glembajevi** pripada trećoj stvaralačkoj fazi (psihološka faza). Sastavni je dio trilogije o Glembajevima: *U agoniji*, *Gospoda Glembajevi* i *Leda*.

GOSPODA GLEMBAJEVI

MJESTO I VRIJEME RADNJE

Dramska se radnja odvija na jednom mjestu (palača imućne bankarske obitelji Glembay) u svega nekoliko sati (između 1 i 5 sati ujutro). Sužavanjem prostora i vremena pozornost je usmjerena na odnose među likovima i na njihova psihološka proživljavanja.

TEMATIKA

Prikazujući uspon i pad Glembajevih koji su se zločinima, prijevarama i ženidbama popeli na vrh društvene ljestvice i postali zagrebačka gospoda, Krleža ukazuje na slom Austro-Ugarske Monarhije: slom u glembajevskom salonu odraz je sloma koji zahvaća Monarhiju u cjelini.

LIKOVI

U prvom se planu nalaze psihološki produbljeni likovi, članovi obitelji Glembay: Naci (Ignjat Jacques) Glembay – bankar, barunica Castelli-Glembay – njegova druga supruga, **Leone Glembay** – Ignjatov sin iz prvoga braka, sestra Angelika – udovica starijega Glembayeva sina Ivana.

U središtu je dramske radnje lik Leonea Glembaya. Temom povratka sina u zavičaj otvara se prostor za psihološki sukob (između likova i unutar lika), a istovremeno se pokreće radnja otkrivanjem tajni iz prošlosti. Leoneov je lik poveznica svih elemenata drame.

STILSKA OBILJEŽJA

- klasična dramska struktura (tri čina, poštivanje pravila trojnoga jedinstva)
- dramska napetost rezultat je dramskoga sukoba (odnosa među likovima, sukoba unutar lika)
- govorna karakterizacija likova (agramerski obojen njemački jezik)
- naturalistička obilježja (biološka motivacija glavnih likova)
- vrsta: psihološka drama, komorna drama

Dramska radnja na sceni nije kvantitativna. (...) Ne može dakle biti dobre drame bez unutarnjeg psihološkog volumena kao glazbala i dobrog glumca kao svirača koji na tom glazbalu svira.

(Miroslav Krleža)

LIKOVI

- Naci (Ignjat) Glembay
- barunica Castelli-Glembay
- sestra Angelika
- Silberbrandt
- Fabriczy
- Puba
- dr. Altmann

TEMATIKA

- uloga nasljedaa u čovjekovu životu
- animalno i duhovno u čovjeku
- propast aristokratske obitelji
- stvarnost i privid stvarnosti
- pojedinaac i društvo
- umjetnik i svijet
- tema povratka
- samoubojstvo
- tema umjetnosti
- Barboczy legenda
- pojedinaac i obiteljski odnosi
- utjecaj medija na javno mnijenje
- bogati i siromašni: slučaj Rupert – Canjeg

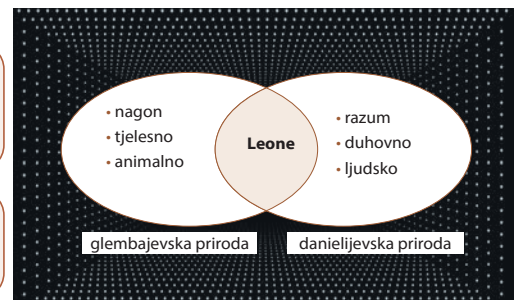
DRAMSKI SUKOB

vanjski sukob

1. čin: Leone – Fabriczy, Silberbrandt
2. čin: Leone – otac
3. čin: Leone – barunica Castelli

unutarnji sukob (Leone Glembay)

glembajevska priroda – danielijevska priroda

KOMPOZICIJA

*U odnosu prema čitavoj trilogiji, drama **Gospoda Glembajevi** ekspozicija je u kojoj ne upoznajemo samo mnoga lica koja su se te jubilarne noći našla u domu Glembaya nego i čitavu historiju Glembajevih. U prvom činu to je upoznavanje još u punom sjaju, a muti ga samo Leonov sarkazam pred obiteljskim portretima: tek u drugom, kada između oca i sina započinje dugo odgađani obračun, diže se potpuno zavjеса u glembajevsku prijavštinu, otkrivaju se detalji nekih smrti, bankrotstva, histerija, koji su bili pod obiteljskim dekorom sakriveni za profane oči, kao obiteljske tajne. Treći čin već je početak brodoloma.*

(Marijan Matković)

Književnopovijesno razdoblje

Tin Ujević u kontekstu razdoblja

Tin Ujević stvara uglavnom u **prvoj polovici 20. stoljeća**: njegovo pjesništvo možemo pratiti od kraja hrvatske moderne (1914.) do početka druge moderne (1952.).

To se razdoblje u hrvatskoj književnosti dijeli na dva dijela: **hrvatski ekspresionizam** (1914. – 1928.) i **razdoblje socijalno angažirane književnosti** (1928. – 1952.).

Međutim, iako se u njegovoj poeziji pojavljuju ekspresionistička obilježja i socijalne teme, Ujević se svojom poetikom izdvaja iz okvira razdoblja i stvara originalnu poetiku u kojoj spaja tradicionalno i moderno, čime je i zaslužio naziv **klasik modernizma**.

Stvaralaštvo

Rane pjesme: antologija *Hrvatska mlada lirika* (1914.)

U antologiji *Hrvatska mlada lirika* objavljene su pjesme mladih pjesnika koji su stvarali pod utjecajem Antuna Gustava Matoša (simbolizam i impresionizam). U zbirci je objavljena Ujevićeva antologijska pjesma *Oproštaj*, u kojoj iznosi pjesnički program.

Prva stvaralačka faza: *Lelek sebra* (1920.), *Kolajna* (1926.)

Pjesme su nastale za vrijeme Ujevićeva boravka u Parizu, a objavljene su nakon njegova povratka u dvjema pjesničkim zbirkama: *Lelek sebra* i *Kolajna*.

Ujević se u predstavlja kao pjesnik čija je poezija utemeljena na emocionalnom svijetu lirskoga subjekta: dominantni su motivi **osamljenosti, ljubavi i patnje**. Pjesme su pisane vezanim stihom.

Druga stvaralačka faza: *Auto na korzu* (1932.), *Ojadjeno zvono* (1933.)

Zbirkama *Auto na korzu* i *Ojadjeno zvono* Ujević pokazuje **zaokret od emocionalnoga k misaonomu**, odnosno refleksivnomu. U izrazu je vidljiv pomak prema slobodnom stihu (tzv. oslobođeni stih).

U pjesmama se javljaju i kranjčevićevske teme pjesnika kao proroka, težnje visinama i sl.

Treća stvaralačka faza: *Žedan kamen na studencu* (1954.)

U posljednjoj zbirci *Žedan kamen na studencu* nastavlja se refleksivna tematika iz prethodne faze, a osjeća se i pjesnikova rezignacija, odnosno pomirenost sa svijetom.

UJEVIĆEVA POETIKA

UTJECAJI

- Antun Gustav Matoš, Charles Baudelaire, esteticizam, simbolizam
- avangardni stilovi (futurizam, ekspresionizam, nadrealizam)

TEMATIKA

- emocionalne teme (osamljenost, ljubav, patnja)
- misaone (refleksivne) teme: odnos pojedinac – svijet, moderni svijet rada i tehnike s naglaskom na mjesto čovjeka u takvu svijetu

IZRAZ (VERSIFIKACIJA)

- početci i prva stvaralačka faza: vezani stih
- kasnije zbirke: tzv. oslobođeni stih – sinteza tradicionalnoga i slobodnog stiha (redci nejednake duljine povezani u strofe)

Tin Ujević prošao je razvojni put od emocionalne poezije u kojoj su dominantni motivi osamljenosti, ljubavi i patnje (pjesničke zbirke *Lelek sebra* i *Kolajna*) preko refleksivne poezije u kojoj se bavi temeljnim egzistencijalnim pitanjima (pjesničke zbirke *Auto na korzu* i *Ojadjeno zvono*) do poezije u kojoj izražava rezignaciju i pomirenost sa svijetom (pjesnička zbirka *Žedan kamen na studencu*).

Njegov je pjesnički opus **sinteza modernoga i tradicionalnoga** – europskoga modernizma i hrvatske tradicije, zbog čega su ga književni kritičari nazvali **klasikom modernizma**.

pjesnik
esejist
prevoditelj

klasik
modernizma

AUGUSTIN (TIN) UJEVIĆ (1891. – 1955.)

Ovdi usrid luke naša mlada plavca
uzdivigla je jidra voljna, smina i nova.

Oproštaj

Tekst pjesme pojavljuje se u **trima inačicama**: prva je pisana starim hrvatskim jezikom i slovoispisom Marulićeva vremena, druga starim jezikom, ali u suvremenoj transkripciji, a treća suvremenim jezikom i pismom.

- **programatska pjesma**
- **tema** – pozicioniranje mladih pjesnika u odnosu na domaću književnu tradiciju
- **izraz** (oblik) – sonet
- **stav lirskoga subjekta** – ambivalentan: istovremeno i za tradiciju i protiv nje

Svakidašnja jadikovka

Pjesma je nastala u vrijeme Ujevićeva boravka u Parizu, a objavljena je u zbirci *Lelek sebra*. Naslov zbirke najavljuje njezinu tematiku: *Lelek* je jauk, a *sebra* je rob. U njoj se Ujević javlja kao ekspresionistički pjesnik koji se emocionalnim krikom buni protiv svijeta kojem pripada. Pritom je njegov glas pesimističan i optužujući.

Forma: lamentacija (tužaljka) u kojoj se lirski subjekt žali na svoj položaj u svijetu. Pisana je osmercem i sastavljena od 21 terceta.

- **temeljni motiv** – egzistencijalna samoća pokazana slikom duhovno stara mladića
- **ispovijed lirskoga subjekta** – lirsko „ja“ kao očajni osamljenik
- **temeljni postupak – kontrast** (antiteze): (fizički) mlad – (duhovno) star; djetinjstvo kao doba u kojemu se čovjek osjeća sretnim – život pun gorčine i stalnih padova
- **biblijski motivi** (biblizmi) – *Sin tvoj, dolina svijeta turobna...*

Notturmo

Pjesma *Notturmo* objavljena je u zbirci *Kolajna* pod brojem XXI. Naslov *Notturmo* Ujević joj je dao kasnije.

- **naslov** – noćni ugođaj (pjesma kao izraz unutarnjeg stanja)
- **temeljni motivi** – noć, osamljenost
- **duhovni svijet lirskoga subjekta** – nemir, misao o ljepoti, odnos pojedinac – svijet
- **pjesničke slike** – vizualne, taktilne, auditivne

Mi stupamo bijelim dolom u tišini,
oni, sami, gori, dršću u visini.

Visoki jablani

Motiv visokih jablana kao simbola za iznimne pojedince koje svijet ne razumije Ujević ocrta nizom vizualnih i auditivnih pjesničkih slika.

- **naslov** – ukazuje na simboliku jablana kao iznimnih pojedinaca
- **jablan kao simbol** – posrednik između stvarnoga svijeta (vidljivo, konkretno) i ideje (unutarnji svijet, apstraktno)
- **temeljni postupak – kontrast**: genijalnim pojedincima suprotstavljen je svijet običnih ljudi, a međusobni je odnos pun nerazumijevanja (mi – oni, tj. jablani)
- **iznimni pojedinci** – vizionari, lučonoše, ali i tragični pojedinci
- **simbolizam** (utjecaj Charlesa Baudelairea)

Pobratimstvo lica u svemiru

Pjesnički je iskaz utemeljen na paradoksu: iako smo svi različiti, zapravo smo istovremeno i svi isti.

- **naslov** – najavljuje temu, ideju i ugođaj
- **tema**: odnos pojedinac – svijet; paradoks (svi smo istovremeno različiti, ali i isti)
- **ton**: imperativi (obrabrenje), vokativi

Ne boj se! nisi sam! Ima i drugih nego ti
koji nepoznati od tebe žive tvojim životom.

ZADATAK ZA PISANJE ŠKOLSKOGA ESEJA

Zadatak za interpretacijski školski esej sastavljen je od četiriju dijelova: prvi je dio opća uputa za pisanje eseja, a ostala tri dijela čine polazno pitanje ili tvrdnja, polazni tekst i smjernice.

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

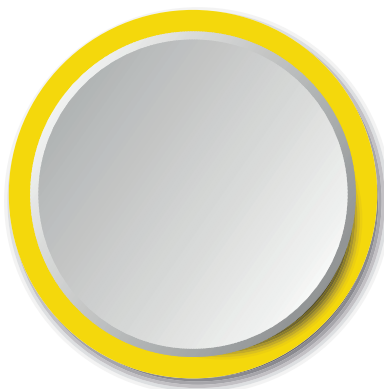
► Dopušteno je odstupanje **10 % od donje granice** zadanoga broja riječi, tj. esej mora imati najmanje 396 riječi.

Polazno pitanje postavljeno je na početku esejskoga zadatka, a povezano je sa sadržajem ulomka i djelom u cjelini.

Polazni tekst ulomak je književnoga djela s popisa djela za cjelovito čitanje. U eseju se može pojaviti i više ulomaka teksta.

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

Pokazat ćemo na primjeru ulomka romana Johanna Wolfganga Goethea *Patnje mladog Werthera* osnovne korake u pisanju interpretacijskoga školskog eseja.

Zadatak za pisanje interpretacijskoga eseja

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

Zadatak za pisanje eseja

Polazno pitanje: *Kako ljubavni trokut između Werthera, Lotte i Alberta utječe na Werthera?*

Polazni tekst

Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*

30. srpnja

Albert je stigao, i ja ću otići; kad bi on i bio najbolji, najplemenitiji čovjek, kojemu bih se u svakom pogledu podvrgnuo, ipak bi bilo nepodnošljivo da ga pred sobom vidim u posjedu tolikih savršenstva. – Posjed! – Dosta, Wilhelme, zaručnik je tu! Čestit, drag čovjek, prema kojemu valja biti dobar. Nasreću, nisam bio nazočan prijmu! To bi mi bilo rastrgalo srce. On je i tako pošten da u mojoj nazočnosti još nijedanput nije Lottu poljubio. Neka ga Bog za to nagradi! Zbog poštovanja što ga njeguje spram djevojke moram ga voljeti. Meni on želi dobro, a pretpostavljam da je to više Lottino djelo nego njegov vlastiti osjećaj; žene su naime, u tome profinjene i imaju pravo; ako mogu zadržati dva obožavatelja u dobru međusobnom odnosu, prednost je uvijek njihova, ma kako rijetko to bilo.

Ne mogu, međutim, uskratiti poštovanje Albertu. Njegova opuštена vanjština vrlo živo odudara od nemira mojega karaktera, koji se ne može prikriti. On je osjećajan i dobro zna što ima u Lotti. Čini se kao da je malokad loše raspoložen, a ti znaš da je to grijeh što ga u ljudi mrzim više od svih ostalih.

On drži da sam pametan čovjek; a moja privrženost Lotti, moje toplo radovanje svim njezinim postupcima povećava njegov trijumf, te je on samo sve više voli. Muči li on nju ponekad malim ispadima ljubomore, to ne ispitujem, na njegovu mjestu barem se ne bih osjećao posve sigurnim od tog vruga.

Nek' mu bude kako hoće! Moja je radost bivanja uz Lottu propala. Da to nazovem ludošću ili zaslijepljenošću? – Čemu je potreban naziv! Stvar sama o sebi priča! – Znao sam sve što sada znam prije nego što je Albert došao; znao sam da ne mogu imati pretenzija spram nje, nisam ih ni imao – to jest, ako je moguće da se uz toliko ljupkosti ne žudi. A sada se budala čudi kad doista dođe onaj drugi i uzme mu djevojku.

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.
 Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

Pisanje školskoga eseja (koraci)

- ▶ U nastavku teksta opisan je postupak pisanja školskoga eseja na temelju postavljenoga zadatka, a u njemu se navode i primjeri uvoda, argumentacije i zaključka.
- ▶ Nakon toga potrebno je samostalno napisati školski esej na temelju postavljenih uputa služeći se opisanim koracima za pisanje eseja. Budući da je ovo radni priručnik, odmah iza uputa ostavljen je prostor za pisanje kocepta školskoga eseja. Radnu verziju i čistopis školskoga eseja možete napisati na poseban papir.

SADRŽAJ ESEJA (uvod, razrada, zaključak)**1. UVOD: Predstavljanje autora i djela i postavljanje središnje tvrdnje**

Smjernica za pisanje uvoda sastavljena je od dvaju dijelova: u **prvom dijelu** traži se predstavljanje autora i djela, tj. stavljanje djela u književnopovijesni kontekst, a u **drugom dijelu** potrebno je oblikovati središnju tvrdnju kojom će se odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti o čemu će se pisati u središnjemu dijelu eseja.

Uvod treba biti napisan tako da je sadržajno logički povezan (autor i djelo, središnja tvrdnja).

Predstavljanje autora i djela

Autora i djelo treba smjestiti u **književnopovijesni kontekst**: navesti razdoblje u kojemu se javlja i vremenski ga odrediti (npr. predromantizam, druga polovica 18. st.). Ako se polaznim pitanjem usmjerava na nešto što je karakteristično za poetiku razdoblja ili djela, i to je potrebno navesti u uvodu (npr. psihološka tematika).

Oblikovanje središnje tvrdnje

Središnja tvrdnja (fokus eseja) mora biti **jasna** i **točna** te pokazivati **temeljito** poznavanje i razumijevanje djela u cjelini. Njome se odgovara na polazno pitanje i najavljuje argumentacija.

Primjer uvoda

Navest ćemo **primjer uvoda**, tj. predstaviti autora i djelo te postaviti središnju tvrdnju kao mogući odgovor na polazno pitanje u ovom zadatku.

PRIMJER

U epistolarnome romanu *Patnje mladog Werthera*, koji je napisan krajem 18. stoljeća u razdoblju njemačkoga predromantizma, prikazan je odnos između Werthera, Lotte, u koju je zaljubljen i njezina odabranika Alberta. Taj će odnos za Werthera biti sudbonosan, utjecat će na njegovo psihičko stanje i dovesti ga do tragičnoga kraja.

 Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

2. SREDIŠNJI DIO: Razrada središnje tvrdnje

- ▶ U središnjemu dijelu potrebno je **razraditi i argumentirati središnju tvrdnju** kojom ste odgovorili na polazno pitanje.
- ▶ Središnja se tvrdnja razrađuje i argumentira na temelju cjelovite **sadržajne i stilske analize polaznoga ulomka** i poznavanja i razumijevanja **djela u cjelini**.
- ▶ Središnji dio eseja treba biti sastavljen **od 2 ili 3 odlomka** (jedan odlomak = jedan argument) koji su jasno, logično i smisleno povezani.

Redoslijed argumenata određujete sami.

Tijekom argumentacije treba se držati tzv. **fokusa eseja** (središnje tvrdnje), tj. treba iznositi **samo one argumente koji su povezani sa središnjom tvrdnjom** kao odgovorom na polazno pitanje. Primjerice, ako je fokus eseja na međusobnom odnosu likova unutar ljubavnoga trokuta, onda ne treba navoditi argumente koji nisu povezani s tom tvrdnjom.

Argumentacija

U tablici su prikazana temeljna pravila kojih se trebate držati tijekom argumentacije.

polazni tekst i djelo u cjelini	Argumentacija se temelji na cjelovitoj sadržajnoj i stilskoj analizi polaznoga teksta i poznavanja i razumijevanja djela u cjelini .
odabir argumenata	Na temelju polaznoga teksta i djela u cjelini treba odabrati 2 – 3 argumenta kojima se jasno i točno razvija i obrazlaže središnja tvrdnja.
razrada i potkrepa argumenata	 Argumenti trebaju biti temeljito razrađeni i potkrijepljeni (citatima, parafrazama ili primjerima iz djela), čime se pokazuje razumijevanje ulomka, ali i poznavanje i razumijevanje djela u cjelini.
polazni tekst i djelo u cjelini	U eseju se treba odrediti i obrazložiti uloga ulomka za djelo u cjelini (npr. psihološka karakterizacija lika).

Središnja tvrdnja postavljena u uvodu može se razraditi navođenjem triju argumenata.

Prvi argument

Werther je razapet između ljubavi prema Lotti i prijateljskoga odnosa prema Albertu.

Drugi argument

Werther nastoji prikriti svoj suparnički odnos s Albertom jer želi biti što bliže Lotti.

Treći argument

U Wertheru se suprotstavljaju želja za Lottinom blizinom i želja za odlaskom.

Navest ćemo primjer razrade jednoga argumenta.

Prvi argument

Werther je razapet između ljubavi prema Lotti i prijateljskoga odnosa prema Albertu.

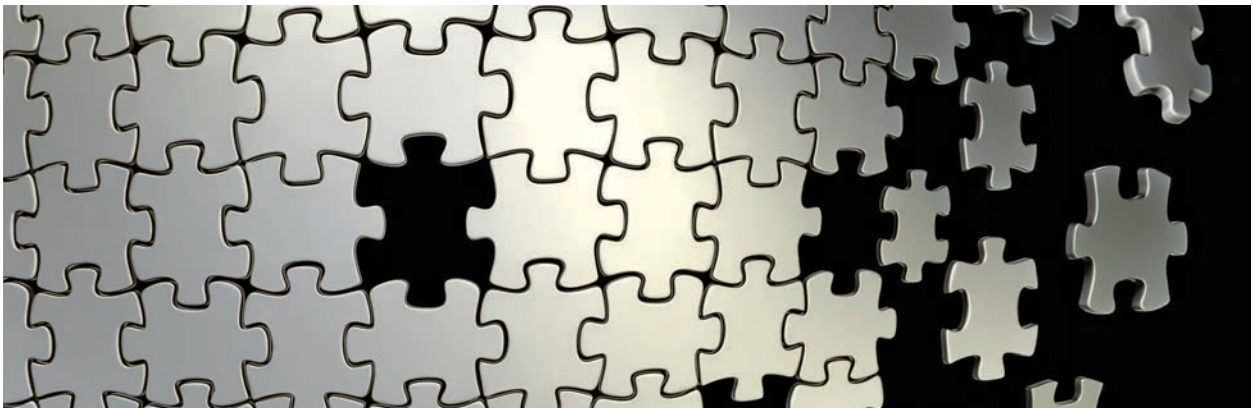
Razrada argumenta (obrazloženje, potkrepljivanje)

- Werther je razapet između dubokih osjećaja koje gaji prema Lotti i koje ne može suspregnuti i činjenice da je Albert *čestit, drag čovjek, prema kojemu valja biti dobar*.
- Prijateljstvo između Werthera i Alberta samo je naizgled iskreno i duboko – Werther je siguran da je Lotta zaslužna za Albertovu naklonost prema njemu.
- Werther poštuje Alberta zato što je dobar prema Lotti: *Zbog poštovanja što ga njeguje spram djevojke moram ga voljeti*.
- Obilježja romantičarskoga junaka: subjektivnost, naglašena osjećajnost, iskrenost.
- Uloga polaznoga teksta: psihološka karakterizacija lika.

3. ZAVRŠNI DIO: Zaključak

- Budući da je u središnjemu dijelu esaja središnja tvrdnja potkrijepljena argumentima, u zaključku **nije potrebno** iznositi nove tvrdnje. Sadržaj zaključka treba na neki način zaokružiti esej, tj. u njemu je potrebno sažeto istaknuti ono najvažnije vezano uz središnju tvrdnju i njezinu razradu. Donosimo primjer mogućega zaključka u ovome esejskom zadatku.

Kao pravi romantičarski junak, razapet između dubokih osjećaja prema Lotti i prijateljstva koje gaji prema Albertu te svjestan da se nalazi u ljubavnome trokutu u kojemu je suvišan, Werther odabire smrt. Takvoj odluci doprinosi i spoznaja da Lotta bira Alberta koji joj pruža sigurnost, bez obzira na to što nije ravnodušna prema Wertheru.

SREDIŠNJA TVRDNJA (odgovor na polazno pitanje)

- ▶ **fokus**, osnovna tvrdnja koja se iznosi u eseju
- ▶ mora biti **jasna i točna**, mora pokazivati **temeljito** poznavanje i razumijevanje djela u cjelini
- ▶ iznosi se u **uvodu**
- ▶ razrađuje se i argumentira u **središnjemu dijelu eseja**
- ▶ **zaključak** također mora pratiti središnju tvrdnju (izdvajanje najvažnijega u razradi tvrdnje)

ARGUMENTACIJA (razrada središnje tvrdnje)

- ▶ **2 – 3** ključna argumenta (na temelju središnje tvrdnje)
- ▶ raspored argumenata nije unaprijed zadan (određujete ga sami)
- ▶ temelji se na **analizi ulomka/ulomaka** (tematskoj, stilskoj)
- ▶ moraju se istaknuti **upravo one književne odrednice** (književnopovijesne, tematske, idejne, stilske) koje su **važne za esejski zadatak**
- ▶ povezana je s djelom u cjelini (tema, ideja, struktura, poetika, kontekst – književnopovijesno razdoblje)

**ARGUMENT
(dokaz u prilog točnosti tvrdnje)**

- ▶ **iznesen** (na početku ulomka); jasno i precizno oblikovan
- ▶ **povezan** s ulomkom, povezan s djelom u cjelini (obvezno)
- ▶ **obrazložen** (objašnjen, navedeni razlozi)
- ▶ **potkrijepljen** (citatom, parafrazom, primjerom)

ZAKLJUČAK

- ▶ sadržajna poveznica s uvodom i razradom
- ▶ sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji

SAMOSTALNO PISANJE ŠKOLSKOGA ESEJA

1. Služeći se prethodno opisanim postupkom, napišite na temelju ovoga zadatka **vlastite natuknice** i rasporedite ih u prostor predviđen za **koncept** na ovoj i sljedećoj stranici. Provjerite nakon toga trebate li što dodati, ukloniti ili prebaciti iz jednoga u drugi dio (npr. iz uvoda u razradu).
2. Napišite na temelju koncepta **vezani tekst**: svaku natuknicu iz uvoda, razrade i zaključka pretvorite u rečenicu ili rečenice i oblikujte logički povezan tekst. Tako ćete načiniti **radnu verziju** školskoga eseja. Tekst pišite na posebnom listu papira **u svaki drugi redak** jer ćete na taj način ostaviti prostor za korekciju radne verzije, odnosno za dorađivanje teksta prije njegove konačne verzije.
 Vidi: *Oblikovanje teksta i jezična norma* (42. – 52.)
3. Pročitajte svoju **radnu verziju**.
 - Ispravite svaku uočenu sadržajnu pogrešku ili nelogično oblikovanu rečenicu.
 - Provjerite jeste li se u tekstu služili književnim terminima (rječnik).
 - Provjerite jeste li pisali objektivnim stilom (3. lice).
 - Ako ste upotrijebili neku riječ iz žargona, zamijenite je riječju iz standardnoga jezika.
 - Provjerite jesu li vam sve riječi pravopisno točne. Ispravite svaku pogrešno napisanu riječ.
 - Provjerite jeste li negdje prekršili jezičnu normu. Ispravite pogreške.
 - Na kraju prebrojte riječi i korigirajte tekst ako je potrebno.
4. Kad ispravite sve uočene pogreške i korigirate esej s obzirom na broj riječi, dobili ste **konačnu verziju** svojega eseja. Napišite je na poseban list papira (**čistopis**).
5. Nakon pisanja čistopisa usporedite svoj školski esej s primjerima opisivača za ovaj esejski zadatak (str. 37. – 38.).

KONCEPT

UVOD

autor, djelo:

središnja tvrdnja:

RAZRADA

prvi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

drugi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

treći argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

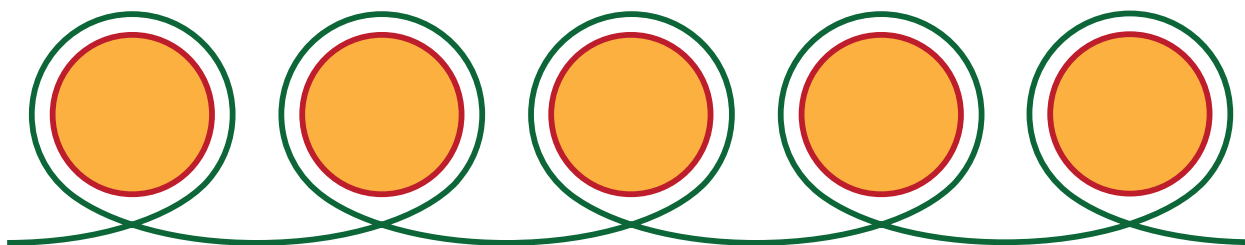
ZAKLJUČAK

sadržajna poveznica s uvodom i razradom, sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji:

PRIMJER OPISIVAČA ZA ŠKOLSKI ESEJ

Pred vama je primjer opisivača za školski esej na temelju prethodno postavljenoga zadatka. Navedene opisivače možete usporediti sa svojim tekstom i na temelju usporedbe ispraviti eventualne pogreške.

- ▶ Važno je imati na umu da su predloženi opisivači samo primjeri mogućih središnjih tvrdnji, argumenata i podupirućih podataka, što znači da se oni mogu i drugačije oblikovati.
- ▶ Redoslijed argumenata u eseju nije zadan – njihov se **odabir, poredak i argumentacija** može postaviti na različite načine, ali je važno da se njima razrađuje i obrazlaže središnja tvrdnja.
- ▶ Ispitnim katalogom propisano je da se središnja tvrdnja treba obrazložiti pomoću 2 – 3 argumenata. U predloženim smo opisivačima radi uvježbavanja vještine argumentacije najčešće uvrstili tri argumenata i više podupirućih podataka.

Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*

Ukratko predstaviti autora i djelo i oblikovati tvrdnju kojom se odgovara na polazno pitanje.

Autor i djelo

- Johann Wolfgang Goethe, njemački književnik
- djelo pripada predromantizmu (*Sturm und Drang*), njemačkoj nacionalnoj književnosti
- epistolarni roman – roman pisan u obliku pisama
- u središtu je romana lik Werthera koji je tipični romantičarski junak, čija će patnja zbog nerealizirane ljubavi dovesti do njegova tragičnog završetka

Primjer uvoda

U epistolarnome romanu *Patnje mladog Werthera*, koji je napisan krajem 18. stoljeća u razdoblju njemačkoga predromantizma, prikazan je odnos između Werthera, Lotte, u koju je zaljubljen i njezina odabranika Alberta. Taj će odnos za Werthera biti sudbonosan, utjecat će na njegovo psihičko stanje i dovesti ga do tragičnoga kraja.

 Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

Razrada i argumentacija tvrdnje

Prvi argument

Werther je razapet između ljubavi prema Lotti i prijateljskoga odnosa prema Albertu.

- Werther je razapet između dubokih osjećaja koje gaji prema Lotti i koje ne može suspregnuti i činjenice da je Albert *čestit, drag čovjek, prema kojemu valja biti dobar*.
- Prijateljstvo između Werthera i Alberta samo je naizgled iskreno i duboko – Werther je siguran da je Lotta zaslužna za Albertovu naklonost prema njemu.
- Werther poštuje Alberta zato što je dobar prema Lotti: *Zbog poštovanja što ga njeguje spram djevojke moram ga voljeti*.
- Obilježja romantičarskoga junaka: subjektivnost, naglašena osjećajnost, iskrenost.
- Uloga polaznoga teksta: psihološka karakterizacija lika.

Drugi argument

Werther nastoji prikriti svoj suparnički odnos s Albertom jer želi biti što bliže Lotti.

- Werther je svjestan da u tome ljubavnom trokutu njegovi osjećaji povećavaju Albertovu ljubav, a Albert je svjestan Wertherovih osjećaja, ali to ne pokazuje, što potkrepljuje i razmišljanje samoga Werthera: *On je i tako pošten da u mojoj nazočnosti još nijedanput nije Lottu poljubio*.
- Lotta je vjerna Albertu, ali nije ravnodušna prema Wertheru s kojim voli provoditi vrijeme jer imaju mnogo toga zajedničkog: Albert joj daje sigurnost, a Werther je obasipa pažnjom i udovoljava joj; Lotti je stalo do toga da njih dvojica budu prijatelji.

Treći argument

U Wertheru se suprotstavljaju želja za Lottinom blizinom i želja za odlaskom.

- U Wertheru se neprestano suprotstavljaju želja i nastojanje da bude u Lottinoj blizini i česte odluke da je više ne viđa, pa tako odluči odseliti se daleko od Lotte i Alberta, ali ne uspijeva zadugo u tome naumu te se vraća ljubavnome trokutu.
- U takvoj situaciji Werther sebi neprekidno postavlja retorička pitanja i daje odgovore (to izražava u pismima koja piše prijatelju najčešće uskličnim rečenicama, što je vidljivo u polaznome tekstu).
- Werther postaje svjestan da ni bijeg (kao tipičnoga romantičarskog junaka) u prirodu, umjetnost ili u drugi grad neće riješiti njegovu nezavidnu situaciju.
- Werther ne može više izdržati svoje podvojene osjećaje: ljubav prema Lotti – *znao sam da ne mogu imati pretenzija spram nje* i prijateljstvo prema Albertu – *Ne mogu, međutim, uskratiti poštovanje Albertu*. To ga čini iznimno nesretnim, a nemir koji osjeća postaje sve jači.
- Za Werthera ljubav je najsvetije duhovno stanje i stapanje duša, on nije spreman na kompromis te, ne mogavši podnijeti takvu situaciju, svoju patnju odlučuje okončati samoubojstvom.

Sažeto istaknuti najvažnije iz središnjega dijela.

Kao pravi romantičarski junak, razapet između dubokih osjećaja prema Lotti i prijateljstva koje gaji prema Albertu te svjestan da se nalazi u ljubavnome trokutu u kojemu je suvišan, Werther odabire smrt. Takvoj odluci doprinosi i spoznaja da Lotta bira Alberta koji joj pruža sigurnost, bez obzira na to što nije ravnodušna prema Wertheru.

VREDNOVANJE ŠKOLSKOGA ESEJA

Školski esej vrednuje se na temelju pet elemenata: sadržaja, središnje tvrdnje, argumentacije, povezanosti teksta, upotrebe rječnika te pravopisne i gramatičke točnosti. Boduje se s ukupno 30 bodova: svaki element može donijeti najviše 3 boda (15×2).

1.

Središnja tvrdnja

- ▶ **Središnja tvrdnja** eseja (fokus, osnovna ideja) kojom se odgovara na polazno pitanje **jasna je, točna** i pokazuje **temeljito** poznavanje i razumijevanje djela u cjelini.
- ▶ U **razradi središnje tvrdnje** ističu se upravo one književne odrednice (književnopovijesne, tematske, idejne, stilske) koje su **važne** za esejski zadatak.

2.

Argumentacija

- ▶ Navedena su dva ili tri argumenta kojima se **jasno obrazlaže središnja tvrdnja**.
- ▶ Svaki je argument temeljito **objašnjen i potkrijepljen pojedinostima** (citatima, parafrazama i primjerima) kojima se pokazuje temeljito poznavanje i razumijevanje djela u cjelini.
- ▶ Argumentacija se temelji na **cjelovitoj sadržajnoj i stilskoj analizi zadanoga ulomka**. Određuje se važnost ulomka za smisao djela u cjelini.

3.

Povezanost teksta

- ▶ Esaj se sastoji od uvoda, razrade i zaključka koji su povezani tako da čitatelju omogućuju **praćenje središnje tvrdnje koja se argumentima razrađuje** u eseju.
- ▶ Argumenti navedeni u razradi eseja raspoređeni su u **odlomke** koji su jasno, logično i smisljeno strukturirani.
- ▶ Povezanost teksta postiže se gotovo u potpunosti, **upotrebom jezičnih sredstava** koja pridonose povezanosti teksta.

4.

Upotreba rječnika

- ▶ **Raspon rječnika** širok je i primjeren stilu školskoga eseja.
- ▶ Dosljedno se i točno upotrebljavaju **književnopovijesni i književnoteorijski pojmovi**.
- ▶ Riječi i izrazi iz **općega rječnika** točno se upotrebljavaju.

5.

Pravopisna i gramatička točnost

- ▶ Esaj je pravopisno i gramatički **točan**.

ESEJ SE NEĆE VREDNOVATI:

- ▶ ako pristupnik **nije odgovorio na zadane smjernice**
- ▶ ako **nema dovoljan broj riječi** (dopušteno je odstupanje **10 % od donje granice** zadanoga broja riječi)
- ▶ ako je esej napisan **potpuno nečitkim** rukopisom
- ▶ ako je esej napisan **velikim tiskanim** slovima.

(prema: *Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2022./2023.*)

ŠKOLSKI ESEJ (PODSJETNIK)

1. UVOD

- ▶ Navedite temeljne podatke o razdoblju, autoru i djelu (djelo u kontekstu).
- ▶ Oblikujte središnju tvrdnju, tj. odgovorite na polazno pitanje.

2. SREDIŠNJI DIO (RAZRADA)

- ▶ **Iznesite argumente (2 – 3)** kojima razrađujete središnju tvrdnju. Argumenti trebaju biti povezani s polaznim tekstom i djelom u cjelini. Raspored argumenata određujete sami.
- ▶ **Obrazložite argumente** na temelju **sadržajne i stilske analize** polaznoga teksta, a svoje obrazloženje dopunite analizom djela u cjelini.
- ▶ U izlaganju i obrazlaganju služite se **književnoteorijskim pojmovima** (s obzirom na **književnu vrstu** kojoj djelo pripada).
- ▶ Povežite svoju argumentaciju s **poetikom razdoblja** u kojemu je djelo nastalo.

Svoje izlaganje i obrazlaganje potkrijepite pojedinostima iz djela (citatima iz polaznoga ulomka, parafrazama, primjerima iz djela u cjelini).

3. ZAKLJUČAK

- ▶ Pročitajte ponovno polaznu tvrdnju i središnji dio svojega eseja (razradu središnje tvrdnje). Izdvojite ono najvažnije i istaknite to u zaključku.

NA ŠTO JE POSEBNO POTREBNO OBRATITI POZORNOST PRI PISANJU ESEJA?

- ▶ Predstavljajući autora i djelo, **ne treba navoditi** sve autorove stvaralačke faze. Također **ne treba predstavljati** cjelovitu poetiku razdoblja u kojemu je djelo nastalo jer se poetika razdoblja povezuje sa stilskim obilježjima ulomka i djela u cjelini (središnji dio eseja).
- ▶ Središnja tvrdnja (fokus eseja) **ne smije biti** općenita i nejasno formulirana.
- ▶ Argumentacija **ne smije biti** površna i ne može se temeljiti samo na djelomičnoj analizi ulomka.
- ▶ Argumenti moraju biti temeljito razrađeni i potkrijepljeni.
- ▶ Iz argumentacije se mora vidjeti temeljito poznavanje i razumijevanje djela u cjelini.
- ▶ U zaključku se **ne smiju** navoditi novi podatci, vlastiti komentari i sl.

OBLIKOVANJE TEKSTA I JEZIČNA NORMA

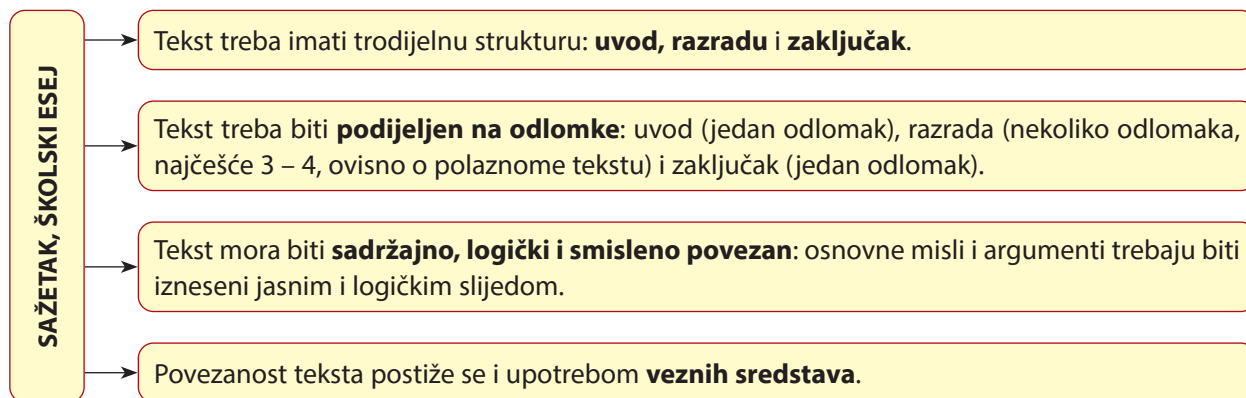
► OBLIKOVANJE TEKSTA

- Oblikovanje i povezanost teksta
- Vezna sredstva
- Uporaba rječnika
- Stil

► JEZIČNA NORMA

- Pravopisna norma
- Gramatička norma
- Sintaktička norma

Oblikovanje i povezanost teksta

Vezna sredstva

Rečenice se u tekst povezuju **veznim sredstvima**. Vezna sredstva mogu biti sastavljena od jedne (*dakle*) ili više riječi (*s jedne strane*).

Konektori su vezna sredstva kojima se rečenice (jednostavne, složene) povezuju na razini teksta: konektor povezuje **rečenicu u kojoj se javlja** s dijelom teksta koji joj **prethodi** ili s dijelom teksta koji **slijedi**.

Rečenice

- *Neki smatraju da su reklame namijenjene djeci koristan izvor informacija. Protivnici reklama smatraju da one negativno utječu na dijete, a kasnije i na obiteljske odnose.*
- *Ante Stipančić bio je tradicionalan čovjek: djecu je odgajao u patrijarhalnome duhu, a žene nije smatrao ravnopravnima muškarcima. Valpurga se za njega udala vrlo mlada i o životu nije znala gotovo ništa.*

Tekst

- *Neki smatraju da su reklame namijenjene djeci koristan izvor informacija. **Nasuprot tome**, protivnici reklama smatraju da one negativno utječu na dijete, a kasnije i na obiteljske odnose.*
- *Ante Stipančić bio je tradicionalan čovjek: djecu je odgajao u patrijarhalnome duhu, a žene nije smatrao ravnopravnima muškarcima. **Osim toga**, Valpurga se za njega udala vrlo mlada i o životu nije znala gotovo ništa.*

Konektori se obično dijele u nekoliko skupina: na suprotne (*a, no, za razliku od toga, nasuprot tome*), zaključne (*dakle, prema tome, jednom riječju*), isključne (*samo*), objasnidbene (*to jest, drugim riječima*), pribrojne (*osim toga, štoviše*), uvjetne (*u tom slučaju*), dopusne (*unatoč svemu, ipak*), prostorne (*ovdje*), vremenske (*zatim*), načinske (*na taj način*) i dr.

Konektorima se mogu povezati **rečenice unutar odlomaka**, ali i **dva odlomka**. Primjerice, odlomci se u **sažetku** mogu povezati konektorom *nadalje* kad se uvodi nova osnovna misao ili konektorom *međutim* kad se iznosi osnovna misao suprotna onoj u prethodnome odlomku.

Da biste bolje povezali rečenice na razini teksta, poslužite se nekim od navedenih konektora.

Otvoreni popis konektora

- ali
- dakle
- drugim riječima
- inače
- iza toga
- jedino
- jednom riječju
- jednostavnije rečeno
- međutim
- na osnovi (na temelju)
- na taj način
- nadalje
- naime
- naprotiv
- nasuprot tome
- osim toga
- ovako
- pored toga
- poslije toga
- potom
- prema tome
- prije toga
- radi toga
- s obzirom na to
- s tim (takvim) ciljem
- s tom namjerom
- štoviše
- točnije rečeno
- u protivnom (slučaju)
- u suprotnom
- u tom slučaju
- uz to
- uza sve to
- za razliku od toga
- zapravo
- zatim
- zato
- zbog toga...

Uporaba rječnika

Sažetak

Jedno je od pravila pri pisanju **sažetka** da tekst treba sažeti svojim riječima, odnosno da se u sažetku ne smije služiti riječima (osim ključnih riječi) iz polaznoga teksta. Na taj se način provjerava raspon **općega rječnika** (poznavanje značenja riječi, uporaba, način korištenja).

Školski esej

- ▶ U školskom eseju također je potrebno pokazati raspon rječnika kojim se služite, što podrazumijeva **bogatstvo rječnika** i poznavanje **značenja riječi**. U tablici za vrednovanje navodi se da raspon rječnika može biti *širok* (3 boda), *zadovoljavajući* (2 boda), *ograničen* (1 bod) ili *nezadovoljavajući* (0 bodova).
- ▶ Osim toga, u školskom eseju treba pokazati i poznavanje **književnih termina**. Iako se književnim terminima treba služiti u svim trima dijelovima eseja, **književnopovijesni termini** najviše se pojavljuju u pisanju uvoda (autor i djelo u kontekstu), a **književnoteorijski** u pisanju razrade (analiza djela).

Roman Vjenceslava Novaka *Posljednji Stipančići* napisan je u razdoblju **realizma**, krajem 19. stoljeća. Središnja **tema** ulomka i romana patrijarhalni su odnosi u senjskoj patricijskoj obitelji Stipančić koju čine otac Ante, majka Valpurga, sin Juraj i kći Lucija. **Fabula** se može pratiti na dvjema razinama: privatnoj (obitelj Stipančić) i povijesnoj. U skladu s **realističkom poetikom**, članovi obitelji predstavljaju **tipove ljudi**, ali su istovremeno individualizirani.

(...)

U romanu se pojavljuje **socijalno-psihološka karakterizacija likova**: svaki lik djeluje u skladu sa svojim **karakterom** i pripadnošću određenoj društvenoj skupini. Pritom su neki likovi **statični** (ne mijenjaju se tijekom radnje), a neki su **dinamični** (karakter im se mijenja).

Navest ćemo najvažnije književnoteorijske termine povezane s književnim djelima za pisanje eseja. Književnopovijesni termini navedeni su uz prijedlog opisivača (str. 89. – 96.).

ROMAN

Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*

- tematika: ljubav, priroda, umjetnost
- fabula, fabularni tijek
- kompozicija
- karakterizacija lika: fizička, socijalna, psihološka, etička, govorna
- tip junaka: romantičarski junak
- motivacija lika: psihološka, socijalna
- pripovjedne tehnike: pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog
- pripovjedač u 1. licu, pripovjedač u 3. licu
- paralelizmi u romanu
- epistolarni roman
- verterizam

Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*

- realistička tematika
- fabula, fabularni tijek
- uokvirena kompozicija
- karakterizacija lika: fizička, socijalna, psihološka, etička, govorna
- lik kao tip čovjeka (načelo tipičnosti)
- statičan lik, dinamičan lik
- motivacija lika: socijalno-psihološka
- pripovjedne tehnike: pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog
- pripovjedač u 3. licu
- društveni roman, obiteljski roman

LIRSKA PJESMA

Tin Ujević, izbor iz poezije

- tema, motiv
- kompozicija
- pjesnička slika
- pjesnički jezik
- pjesnički ritam
- stilske figure (npr. metafora)
- opkoračenje
- emocionalna poezija
- refleksivna poezija
- vezani stih
- slobodni stih

DRAMA

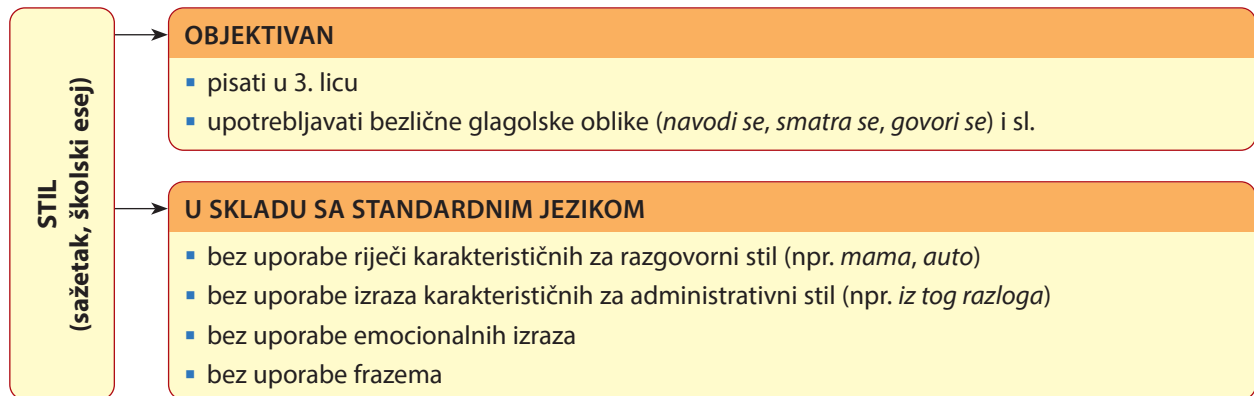
Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi*

- dramska radnja
- dramski likovi (karakteristični)
- dramski sukob (vanjski, unutarnji)
- dramska napetost
- dramska kompozicija (vanjska, unutarnja)
- govorna karakterizacija lika
- biološka motivacija lika
- dijalog, monolog
- psihološka drama
- komorna drama
- Aristotelovo pravilo trojnoga jedinstva
- didaskalije

Stil

Stil pisanih sastavaka treba biti **objektivan**, sadržaj **logički organiziran**, a **tvrdnje potkrijepljene**. Tim se obilježjima sažetak i školski esej najviše približavaju znanstvenomu stilu.

Oblikovanje teksta (podsjetnik)

► **OBLIKOVANJE TEKSTA** – tekst ima trodjelnu strukturu: **uvod**, **razradu** i **zaključak**, koji su logično sadržajno povezani. Tekst je raspoređen u odlomke. Povezanost teksta postiže se uporabom **veznih sredstava** (konektora).

► uvod: **RECI ŠTO ĆEŠ REĆI!**

► razrada: **RECI TO!**

► zaključak: **RECI ŠTO SI REKAO/REKLA!**

► **RJEČNIK** – raspon općega rječnika treba biti primjeren stilu sažetka i školskoga eseja, a riječi i izrazi trebaju se točno upotrebljavati (značenje). U školskome eseju treba se uz opći rječnik služiti i književnim terminima (književnoteorijskim, književnopovijesnim).

► **STIL** – tekst mora biti napisan objektivno, bez unošenja emocionalnih izraza i komentara.

Da biste mogli dobro napisati sažetak i školski esej, potrebno je poznavati jezičnu normu, odnosno razlikovati što je pravopisno, gramatički i leksički točno, a što nije.

Izdvojili smo nekoliko **pravila jezične norme** koja možete primijeniti u pisanju sažetka i školskoga eseja. Neka su pravila primjenjiva na oba teksta (npr. pisanje zarez, pisanje navodnika, uporaba prijedloga, uporaba veznika), a neka su primjenjiva uglavnom na školski esej (npr. pravopisni znakovi u citiranju, sklonidba posvojnih pridjeva izvedenih iz vlastitih imena).

Pravopisna norma

Navodnici, kosa crta, zarez

NAVODNICI	<ul style="list-style-type: none"> ▶ U rukom pisanome tekstu naslovi se označuju navodnicima („ ”). <ul style="list-style-type: none"> ▪ U tekstu „Imaju li reklame negativan utjecaj na djecu” autorica upozorava na štetan utjecaj reklama. ▶ U tiskanome tekstu naslovi se mogu označiti ili kosim slovima ili navodnicima. <ul style="list-style-type: none"> ▪ U romanu <i>Posljednji Stipančići</i> prikazuje se patrijarhalna obitelj. ▪ U romanu „Posljednji Stipančići” prikazuje se patrijarhalna obitelj.
KOSA CRTA	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kosa crta piše se pri odvajanju stihova kad se ne navode jedan ispod drugoga. <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Gorak je vijenac pelina, / mračan je kalež otrova, / ja vapim žarki ilinštak.</i> (Tin Ujević, <i>Svakidašnja jadikovka</i>)
ZAREZ	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zarez se piše: <ul style="list-style-type: none"> ▪ pri naknadnom dodavanju: <i>Lucija je voljela učiti jezike, što je mnoge iznenadilo.</i> ▪ pri umetanju: <i>Juraj, koji je otišao na studij u Beč, vratio se kao potpuni stranac.</i> ▪ pri isticanju: <i>Na kraju je promijenio ime, i to u mađarsko.</i> ▪ ispred suprotnih, isključnih i zaključnih veznika: <i>Studirao je, ali nije završio studij. Svi su se povukli, samo se Lucija odlučila boriti. Lucija nije poznavala svijet, zato ju je Alfred i mogao prevariti.</i> ▪ u inverziji (zavisna + glavna rečenica): <i>Dok je Lucija bila zatvorena u sobi, Juraj je trošio obiteljski novac.</i> ▪ pri pisanju glagolskih priloga kad dolaze na početku rečenice: <i>Čitajući Petrarcine sonete, Lucija je zamišljala tajanstvenoga pošiljatelja.</i> ▶ Zarez se ne piše: <ul style="list-style-type: none"> ▪ ispred sastavnih i rastavnih veznika: <i>Valpurga je bila pokorna i u svemu je slušala Antu. Lucija je mogla postati poslušna kći ili se pobuniti.</i> ▪ u neobilježenu poretku rečenica (glavna + zavisna rečenica): <i>Juraj je trošio obiteljski novac dok je Lucija bila zatvorena u sobi.</i>

ije i je u književnoj teoriji

- ▶ pripovijedati, pripovijedanje, pripovijedajući
- ▶ pripovjedni
- ▶ pripovjedač, pripovjedački
- ▶ pjesma, pjesništvo, pjesnik, pjesnički

Pravopisni znakovi u navođenju (citiranju)

Kad se navode (citiraju) nečije riječi, treba ih pisati u **navodnicima** („ ”). Ako se unutar citiranoga teksta pojavljuju neka riječ ili izraz koji se želi posebno naglasiti, neki naslov ili upravni govor, takav se dio označuje **polunavodnicima** (‘ ’).

PRIMJER

U razgovoru s ocem Leone u drami „Gospoda Glembajevi” ironično komentira očev pogled na svijet: „Jer gledaj: naša gledišta su potpuno oprečna u svemu pa i u ovoj stvari. Ja znam: ti bi htio spasiti formalnu, ‘juridičku’ stranu pitanja. Po tebi, to bi se moglo, da ja izjavim, da nisam imao dovoljno ‘juridičkih’ razloga da tako mislim o barunici i tom popu.”

Navođenje rečenice, dijela rečenice, izraza ili riječi iz polaznoga ulomka

Kad se služi citatom, tj. kad se navodi dio teksta, treba paziti na pisanje ostalih interpunkcijskih znakova uz navodnike: trotočke (upotrebljava se pri izostavljanju dijela rečenice ili dijela teksta), zarez, točke, upitnika i uskličnika.

1. Kad se citira **cjelovita rečenica/rečenice**, rečenični se znakovi (točka, upitnik, uskličnik) stavljaju **ispred drugoga navodnika**.

PRIMJER

Otac želi razgovarati s Leoneom, ali on to pokušava izbjeći: „Ja sam uvjeren, da je sav taj naš razgovor potpuno suvišan! Ja putujem! Ja sam eto na odlasku, ja se eventualno ne ću više nikad vratiti, pa ja mislim, da je naj mudrije, da se rastanemo u miru.”

2. Kad se citira **rečenica iz koje je izostavljen neki dio** (početni, središnji, završni), potrebno je staviti trotočku kao znak izostavljanja. (Trotočka se može staviti u zagrade.)

PRIMJER

- Leone je uznemiren i želi što prije otići, ali pritom pokušava ne ulaziti u sukob s ocem: „(...) ja mislim, da je naj mudrije, da se rastanemo u miru.”
- U Leoneovu se dijalogu s ocem vidi koliko ga opterećuje boravak u roditeljskome domu: „Ja sam eto na odlasku, ja se eventualno ne ću više nikad vratiti (...)”
- Iako odlazi iz roditeljskoga doma, Leone ne želi ući u sukob s ocem: „Ja sam eto na odlasku (...), pa ja mislim, da je naj mudrije, da se rastanemo u miru.”

3. Kad se citira **dio rečenice**, taj se dio stavlja u navodnike. Ako citirani dio dolazi na kraju rečenice, rečenični se znakovi stavljaju iza navodnika.

PRIMJER

- Za Leonea je Pubin način gledanja na slučaj Rupert-Canjeg „hipokritski pravni način”, a njemu je takav pogled na svijet neprihvatljiv.
- U razgovoru s ocem Leone pokušava umanjiti značenje onoga što je rekao o barunici tvrdnjom da je sve to izjavio „u živčanom neraspoloženju spram one jezuitske kreature”.

Pisanje razdoblja, imena i pridjeva nastalih od imena

- ▶ Nazivi **književnopovijesnih razdoblja** i pridjevi izvedeni iz njih pišu se malim slovom. Ako je u nazivu pokreta ime, ono se piše velikim slovom.
 - realizam, romantičarski, realistički; predromantičarski pokret *Sturm und Drang*

Gramatička norma

Imenice, pridjevi

- ▶ U **sklonidbi muških imena** sklanja se i ime i prezime. Navest ćemo primjere za prva tri padeža.

N	Johann Wolfgang Goethe	Vjenceslav Novak	Miroslav Krleža	Tin Ujević
G	Johanna Wolfganga Goethea	Vjenceslava Novaka	Miroslava Krleže	Tina Ujevića
D	Johannu Wolfgangu Goetheu	Vjenceslavu Novaku	Miroslavu Krleži	Tinu Ujeviću

- ▶ **Posvojni pridjevi** tvore se od vlastitih imena sufiksima *-ov, -ev, -in*. Pišu se velikim početnim slovom.

- ▶ **Odnosni pridjevi** tvore se od vlastitih imena sufiksima *-ski, -ški, -čki*. Pišu se malim početnim slovom.

sufiksi <i>-ov, -ev, -in</i>	sufiksi <i>-ski, -ški, -čki</i>
Goetheov, Wertherov, Albertov, Lottin Novakov, Antin, Jurjev, Lucijin Krležin, Glembajev, Daniellijev, Leoneov	geteovski, verterovski novakovski krležijanski, glembajevski, danielijevski

- ▶ **Posvojni pridjevi** nastali od vlastitoga imena sklanjaju se kao neodređeni pridjevi.

N	Wertherov	Novakov	Krležin, Leoneov
G	Wertherova	Novakova	Krležina, Leoneova
D	Wertherovu	Novakovu	Krležinu, Leoneovu
A	Wertherov (neživo) Wertherova (živo)	Novakov (neživo) Novakova (živo)	Krležin, Leoneov (neživo) Krležina, Leoneova (živo)
L	Wertherovu	Novakovu	Krležinu, Leoneovu
I	Wertherovim	Novakovim	Krležinim, Leoneovim

Zamjenice, glagoli

Akuzativ zamjenice *ona*

Zamjenica **ona** u akuzativu ima dva nenaglašena oblika: **je** i **ju**.

- ▶ Najčešće se upotrebljava oblik **je**: *Juraj je gleda kao da mu nije sestra.*
- ▶ Oblik **ju** upotrebljava se kad riječ ispred završava ili riječ iza započinje slogom *je*: *Nije ju prepoznao. On će ju jednom ponovno susresti.*

Povratno-posvojna zamjenica *svoj*

Kad se izriče **pripadnost subjektu**, umjesto posvojnih zamjenica treba upotrijebiti povratno-posvojnu zamjenicu *svoj*.

Neppravilno: Lucija je Alfredu poklonila **njezinu** ljubav i povjerenje.

Pravilno: Lucija je Alfredu poklonila **svoju** ljubav i povjerenje.

Neodređene zamjenice

Kad se zamjenice **nitko**, **ništa**, **nikoji**, **ničiji**, **nikakav**..., **itko**, **išta**, **ikoji**, **ičiji**, **ikakav**... upotrebljavaju s prijedlozima, onda se prefiksi *i-* i *ni-* odvajaju i dolaze ispred prijedloga.

PRIMJERI

Lucija **ni** za **što** ne krivi majku. Je li ona i za **što** kriva? Nije znala **ni** za **kakav** razlog takvu očevu ponašanje. Zna li i za **kakav** put do rješenja te situacije? Juraj **ni** u **kojem** slučaju nije htio ostati.

Neppravilno: **Za ništa** od navedenoga ona nije kriva.

Ne bi se odrekla svojega ponosa **pod nikakvim** pritiskom.

O nikomu nije želio govoriti.

Pravilno: **Ni za što** od navedenoga ona nije kriva.

Ne bi se odrekla svojega ponosa **ni pod kakvim** pritiskom.

Ni o komu nije želio govoriti.

Futur prvi

Pri pisanju **futura prvoga** često se griješi u pisanju infinitiva.

- ▶ Ako se infinitiv **glagola koji završavaju na -ti** nalazi **ispred pomoćnoga glagola**, ne piše se završno **-i**: *radit ću, pjevat ćeš, trčat ćemo, voljet ćete.*
- ▶ Međutim, ako se infinitiv **glagola koji završavaju na -ti** nalazi **iza pomoćnoga glagola**, piše se završno **-i**: *ću raditi, ćeš pjevati, ćemo trčati, ćete voljeti.*
- ▶ Kod glagola koji završavaju na **-ći**, **završno -i u infinitivu uvijek se piše**: *moći ću, naći ćeš, doći će, ući ćemo, poći ćete; ću moći, ćeš naći, će doći, ćemo ući, ćete poći.*

Neppravilno: Stanovnici **će pričat** o njihovoj ljubavi. Werther **će otić** od Lotte, ali **će** stalno **mislit** na nju.

Pravilno: Stanovnici **će pričati** o njihovoj ljubavi. Werther **će otići** od Lotte, ali **će** stalno **misлити** na nju.

Kondicional

Pri pisanju **kondicionala** treba paziti na oblik aorista pomoćnoga glagola *biti*.

- ▶ U **1. licu jednine** aorist glasi **bih**: *tražio bih, trebao bih, želio bih*.
- ▶ U **1. licu množine** aorist glasi **bismo**: *tražili bismo, trebali bismo, željeli bismo*.
- ▶ U **2. licu množine** aorist glasi **biste**: *tražili biste, trebali biste, željeli biste*.

Nepravilno: Pomislila je: „Kad **bi** ja bila slobodna, mi **bi** drukčije živjeli, a vi **bi** imali sretnu kćer.“

Pravilno: Pomislila je: „Kad **bih** ja bila slobodna, mi **bismo** drukčije živjeli, a vi **biste** imali sretnu kćer.“

Prijedlozi**Prijedlog s/sa**

Prijedlog **s/sa** najčešće se upotrebljava za izricanje **društva**: *s prijateljem, sa mnom, s tobom, s ostalima*. Da biste ga pravilno upotrijebili, potrebno je znati kad se piše *s*, a kad *sa*.

- ▶ Najčešće pišemo prijedlog **s**: *s radošću, s tugom, s mukom, s vama*.
- ▶ Prijedlog **sa** pišemo:
 - kad riječ iza prijedloga započinje glasovima **s, š, z, ž** (npr. *sa sumnjivcem*)
 - kad riječ iza prijedloga započinje suglasničkim skupom u kojem je **s, š, z** ili **ž** drugi glas pa ga je teško izgovoriti (npr. *sa psihijatrom*)
 - kad dolazi ispred zamjenice *mnom* (*sa mnom*).

Nepravilno: Lucija je živjela **sa majkom** u Senju. Nije imala nikakva dodira **s svojim** vršnjacima.

Pravilno: Lucija je živjela **s majkom** u Senju. Nije imala nikakva dodira **sa svojim** vršnjacima.

Prijedlozi zbog i radi

Uzrok se izražava prijedlogom *zbog*, a namjera prijedlogom *radi*.

▶ zbog – prijedlog za izricanje uzroka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lucija nije popuštala zbog tvrdoglavosti. ▪ Martin je pristao udovoljiti Valpurgi zbog ljubavi prema Luciji.
▶ radi – prijedlog za izricanje namjere	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Juraj je otputovao u Beč radi nastavka školovanja. ▪ Ante je posjetio Cincara Marka radi posudbe novca.

Međutim, u praksi se često ta dva prijedloga ne razlikuju pa se i namjera **pogrešno** izražava prijedlogom *zbog*.

Nepravilno: Lucija je željela izlaziti **zbog** druženja sa svojim vršnjacima.

Pravilno: Lucija je željela izlaziti **radi** druženja sa svojim vršnjacima.

Prijedlozi nasuprot, unatoč, usprkos

- ▶ Prijedlozi **nasuprot, unatoč, usprkos** dolaze uz dativ. Pogrešno ih je upotrebljavati uz genitiv.

Nepravilno: Nastavila se svađati **unatoč očeve ljutnje**.

Pravilno: Nastavila se svađati **unatoč očevoj ljutnji**.

Izricanje sredstva (najčešće pogreške)

► Pri izricanju sredstva **ne upotrebljava se** prijedlog **s/sa**.

Nepravilno: Lotta je **s vrpcom** zavezala dar za Werthera.

Pravilno: Lotta je **vrpcom** zavezala dar za Werthera.

► Prijedlog **kroz** označava kretanje. **Pogrešno** ga je upotrebljavati za izricanje sredstva.

Nepravilno: **Kroz lik Lucije** kritički se ukazuje na odnos tog vremena prema ženama.

Pravilno: **Likom Lucije** kritički se ukazuje na odnos tog vremena prema ženama.

► Prijedlog **putem** pogrešno je upotrebljavati za izricanje sredstva.

Nepravilno: Obratila se **putem pisma** Alfredu.

Pravilno: Obratila se **pismom** Alfredu.

Veznici i veznički izrazi

Udvojeni veznici (*ni ... ni, niti ... niti*)

► Kad se u sastavnim rečenicama **veznici ni i niti** pojavljuju u paru (*ni ... ni, niti ... niti*), tako ih treba i upotrebljavati, tj. pogrešno je uzimati po jedan član iz svakoga para (*ni ... niti*): *Lucija nije mogla ni izlaziti ni susretati nove ljude. Niti je mogla izlaziti niti je mogla susretati nove ljude.*

Nepravilno: Juraj nije ništa osjećao **ni** za majku **niti** za sestru. **Nit** je što trebala **nit** je što tražila od njega.

Pravilno: Juraj nije ništa osjećao **ni** za majku **ni** za sestru. **Niti** je što trebala **niti** je što tražila od njega.

Izricanje uzroka (*zato, jer, budući da*)

PRAVILNO	NAJČEŠĆE POGREŠKE
<p>► Veznik jer pripada uzročnim veznicima.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Juraj se vratio jer je želio novac.</i> <p>► U uzročnim rečenicama pojavljuju se i veznički izrazi zato što te zbog toga što.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Juraj se vratio zato što je želio novac.</i> 	<p>► Pogrešno je upotrebljavati izraz zato jer (veznički pleonazam).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Juraj se vratio zato jer je želio novac.</i>
<p>► U uzročnim rečenicama pojavljuje se i veznički izraz s obzirom na to da.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>S obzirom na to da je želio novac, Juraj se vratio.</i> 	<p>► Veznički izrazi tipa obzirom da i obzirom na to da ne pripadaju standardnom jeziku i ne treba ih upotrebljavati.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Obzirom da je želio novac, Juraj se vratio.</i>
<p>► Veznički izraz budući da upotrebljava se samo u inverziji, tj. kad zavisna surečenica dolazi na početak rečenice.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Budući da je Juraj tražio novac, majka je morala prodati kuću.</i> 	<p>► Veznički izraz budući da ne može se upotrebljavati kad zavisna surečenica dolazi iza glavne surečenice.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Majka je morala prodati kuću budući da je Juraj tražio novac.</i>

Vežnik *ukoliko*

► Vežnik *ukoliko* ne pripada standardnom jeziku. Umjesto njega treba upotrijebiti vežnik *ako*.

Nepravilno: Werther bi bio sretan **ukoliko** bi uvijek mogao biti u Lottinjoj blizini.

Pravilno: Werther bi bio sretan **ako** bi uvijek mogao biti u Lottinjoj blizini.

Sintaktička norma

Zanaglasnice (enklitike)

► Zanaglasnice su riječi koje nemaju svoj naglasak pa se u izgovoru **naslanjaju na naglašenu riječ ispred sebe** s kojom čine naglasnu cjelinu. U sljedećim primjerima zanaglasnice su podcrtane, a naglašene riječi istaknute.

- PRIMJERI**
- **Sjeća li se** Werther svojega prvog susreta s Lottom? **Ako mu se** vrati iz kasnije perspektive, **taj će mu se** susret činiti presudnim za njegov život.
 - Lucija Stipančić **nije se** uspjela izboriti za mjesto **koje joj** pripada.
 - **Smatrate li** *Svakidašnju jadikovku* ekspresionističkom pjesmom?

► Zanaglasnicama pripadaju:

- **nenaglašeni oblici pomoćnih glagola *biti*** (prezent – *sam, si, je, smo, ste, su*; aorist – *bih, bi, bi, bismo, biste, bi*) i ***htjeti*** (prezent – *ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će*)
- **nenaglašeni oblici nekih zamjenica** (genitiv, dativ i akuzativ osobnih zamjenica i povratne zamjenice – npr. *me, te, nam, vam, se*)
- **čestica *li***.

Budući da se u pisanju zanaglasnica, tj. njihovu redoslijedu, dosta griješi, navest ćemo osnovna pravila.

Zanaglasnice obično dolaze iza prve naglašene riječi u rečenici.	Napisao <u>je</u> roman <i>Posljednji Stipančići</i> .
Zanaglasnica može doći i na neko drugo mjesto ako se može nasloniti na riječ ispred sebe.	Vjenceslav Novak napisao <u>je</u> roman o povijesti jedne senjske obitelji.

► Zanaglasnica se naslanja na naglašenu riječ ispred sebe pa **ne može doći iza stanke u rečenici** – iza zareza, zagrade, nabranja, imena i prezimena, duže sintagme i dr.

Nepravilno: Johann Wolfgang Goethe **je** napisao roman *Patnje mladog Werthera*.

U razdoblju realizma **će se** afirmirati roman kao književna vrsta.

Pravilno: Johann Wolfgang Goethe napisao **je** roman *Patnje mladog Werthera*.

U razdoblju realizma afirmirat **će se** roman kao književna vrsta.

Izražavanje pripadnosti posvojnim pridjevom

► Pripadnost nekome izražava se posvojnim pridjevom: *Wertherov prijatelj, Lottin otac, Jurjeva sestra, Valpurgina kći*. Pogrešno je izražavati pripadnost prijedložno-padežnim izrazom s genitivom (npr. *prijatelj od Werthera*).

Nepravilno: Albert je kasnije postao **muž od Lotte**.

Pravilno: Albert je kasnije postao **Lottin muž**.

Nepravilno: Lucija je Antina **kćer**.

Pravilno: Lucija je Antina **kći**.

ZADATCI ZA VJEŽBU S RJEŠENJIMA

► SAŽETAK

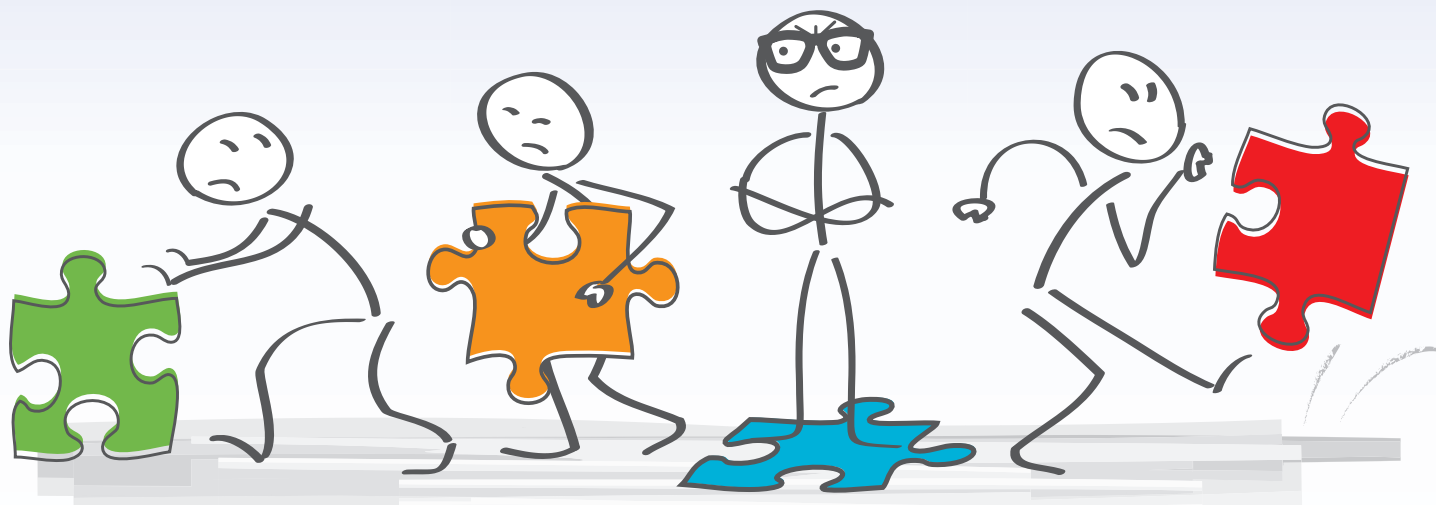
- Prvi zadatak: Dubravka Ivšić, *Male tajne etimološkoga zanata*
- Drugi zadatak: Irena Miloš, *Digitalni urođenici i digitalni pridošlice*

► ŠKOLSKI ESEJ

- Prvi interpretacijski esej: Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*
- Drugi interpretacijski esej: Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*
- Treći interpretacijski esej: Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (1.)
- Četvrti interpretacijski esej: Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (2.)
- Peti interpretacijski esej: Tin Ujević, *Oproštaj*

► RJEŠENJA ZADATAKA

- Primjeri sažetaka
- Primjeri opisivača za školske eseje

Prvi zadatak

- Pred vama je zadatak za pisanje sažetka teksta Dubravke Ivšić, *Male tajne etimološkoga zanata*. Služeći se prethodno opisanim koracima za sažimanje teksta, popunite stranicu za koncept i napišite sažetak polaznog teksta.
- Kad napišete svoj sažetak, usporedite ga s primjerom sažetka na 87. stranici. Ako je potrebno, ispravite (eventualne) pogreške.

Zadatak za pisanje sažetka

Uputa

Pročitajte polazni tekst. Sažetak oblikujte kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš sažetak bude pravopisno, gramatički i leksički točan. U sažetak morate uvrstiti sve smjernice.

Sažetak mora imati 200 – 250 riječi.

Polazni tekst

Dubravka Ivšić, *Male tajne etimološkoga zanata*

Kad želite saznati podrijetlo odnosno etimologiju koje riječi, pogledat ćete u etimološki rječnik ili opći rječnik koji donosi podatak o podrijetlu. Ako riječi koju tražite nema u rječniku, pitat ćete etimologa. A kako etimolozi određuju podrijetlo riječi? Zadaća je etimologa za svaku riječ otkriti i opisati na koji je način nastala – katkad to i nije zahtjevan zadatak, no u mnogim slučajevima potrebno je pretražiti mnoge rječnike, članke i knjige da bi se došlo do odgovora. Katkad se dogodi i da nema zadovoljavajućega odgovora te da etimologija neke riječi obiluje spekulacijama i nejasnoćama.

Riječi u jezicima postale su na tri osnovna načina: nasljeđivanjem, posuđivanjem i tvorbom. Jezik se tijekom vremena mijenja, a u svakome razdoblju riječi su mogle nastati na jedan od ta tri načina. Nasljeđivanje je povijesni proces – riječi u jeziku mogu biti naslijeđene iz prethodnoga, starijega razdoblja toga jezika odnosno iz jezika pretka (prajezika). Jezici potekli iz istoga prajezika su srodni. Hrvatskomu su srodni drugi slavenski jezici, a jezik iz kojega su potekli svi slavenski jezici, pa tako i hrvatski, naziva se praslavenski. Praslavenskim se jezikom govorilo oko 600. g. na području od Baltika do Jadrana. Ne postoje tekstovi pisani praslavenskim jezikom, nego se on rekonstruira na temelju suvremenih i povijesnih slavenskih jezika. Hrvatske naslijeđene riječi potječu iz praslavenskoga i njihove se usporednice mogu pronaći u ostalim granama slavenskih jezika. Naslijeđene su obično temeljne riječi, a neki su primjeri hrvatskih naslijeđenih riječi riječi za dijelove tijela (*ruka, noga, bedro, bok, glava, nos, oko, prsa, prst...*), riječi za srodstvo (*mati, otac, brat, sestra, djed, stric, svekar, svekrva, snaha, zet...*), riječi za vremenske pojave i nebeska tijela (*dan, noć, Sunce, Mjesec, zvijezda, vjetar, snijeg...*), brojevi, riječi za domaće životinje i mnoge druge.

Posuđivanje je proces koji se događa u jezicima koji su u dodiru. U suvremenome svijetu s pomoću tehnologije u dodiru mogu biti jezici koji su zemljopisno udaljeni, no u povijesti je do kontakata u pravilu dolazilo među zemljopisno bliskim jezicima. Češće se posuđuju riječi kojih nema u jeziku primatelju (npr. nazivi za dotad nepoznate predmete i pojave), a rjeđe temeljne riječi. Riječi se češće posuđuju iz jezika koji je kulturno i društveno nadmoćan u jezik čiji govornici imaju manje razvijenu civilizaciju, a pri posuđivanju se riječ prilagođuje jeziku primatelju. U novije doba hrvatski jezik ponajviše riječi posuđuje iz engleskoga. Posuđenice iz engleskoga su, među ostalim, *bar, čips, gel, derbi, deterđent*. U prošlosti su mnoge posuđenice u hrvatski dospjele iz njemačkoga (npr. *bina, bista, celer, cigla, dizel*), francuskoga (npr. *autobus, biskvit, dama, detalj, elita, esej*), talijanskoga (npr. *agrum, arija, banka, boca*). A u još dubljoj

prošlosti hrvatski je posuđivao iz turskoga (npr. *boja, čarapa, čekić*) i mađarskoga (npr. *baršun, cipela, čipka*). Kontakti između hrvatskoga i klasičnih jezika, latinskoga i grčkoga, dugotrajni su, pa, osim mnogobrojnih učenih posuđenica iz latinskoga (npr. *audicija, binarni, definicija, dentalan*) i grčkoga (npr. *ambrozija, dijagnoza, diploma*) u hrvatskome ima i svakodnevnih posuđenica iz tih jezika (iz latinskoga npr. *breskva, daska, ulje*). U hrvatskome postoje i posuđenice iz srodnih mu slavenskih jezika, primjerice ruskoga (npr. *gord, poriv, točka*) i češkoga (npr. *časopis, dojam, geslo*). Zbog promjena koje se s vremenom događaju u jeziku davatelju i jeziku primatelju kod dugotrajnih kontakata između jezika, može se razlikovati nekoliko razdoblja posuđivanja, a etimolozi nastoje otkriti ne samo iz kojega je jezika neka riječ posuđena nego i kada.

Treći je način tvorba riječi. Tvorbom se stvaraju riječi od postojećih jezičnih elemenata, najčešće dodavanjem tvorbenih elemenata (*prefiksa i sufiksa*) ispred *osnove* riječi, odnosno iza nje. Takve riječi nazivaju se *izvedenicama*. Hrvatski je jezik vrlo bogat tvorbenim mogućnostima, te se od jedne osnove mogu tvoriti brojne izvedenice, npr. od osnove *pis-*: *pisati, pisati, pisalica, pisar, pismo, pismen, pismenost, pisac, ispisati, dopisati, napisati, nepismenost*. Riječi je još moguće tvoriti i slaganjem dviju osnova – tako nastaju *složenice*, npr. *blagoslov, crnokos, kažiprst, nosorog, pravobranitelj, suhozid, tjelovježba*, te skraćivanjem dugih riječi (npr. *auto* od *automobil*).

U različitim jezicima, pa i različitim razdobljima istoga jezika, mogu prevladavati jedan ili dva načina u odnosu na treći, što ovisi o brojnim unutarjezičnim i izvanjezičnim čimbenicima, npr. o strukturi jezika, o njegovim tvorbenim mogućnostima, o statusu jezika i dr. Idealno bi bilo za svaku riječ točno znati kojim je putovima i načinima dospjela u određeni jezik, no u mnogim slučajevima to nije moguće zbog nepostojanja ili nedostupnosti potrebnih podataka.

broj riječi: 711

(Prilagođeni izvornik: časopis Hrvatski jezik, Vol. 3 No. 4, 2016.)

Smjernice za pisanje sažetka

Sažmite polazni tekst svojim riječima tako da:

- navedete opće podatke o polaznome tekstu
- odredite namjenu i temu teksta
- navedete osnovne misli teksta i pojedinosti koje ih podupiru
- odredite autorov stav o temi.

UVOD

opći podatci o polaznom tekstu (autor, naslov):

tema:

namjena:

RAZRADA

osnovna misao (1.):

podupirući podatci:

osnovna misao (2.):

podupirući podatci:

osnovna misao (3.):

podupirući podatci:

ZAKLJUČAK

povezanost s uvodom i razradom:

autorov stav:

Lined area for the summary (SAŽETAK) with horizontal dotted lines.

Drugi zadatak

- ▶ Pred vama je zadatak za pisanje sažetka teksta Irene Miloš *Digitalni urođenici i digitalni pridošlice*. Služeći se prethodno opisanim koracima za sažimanje teksta, popunite stranicu za koncept i napišite sažetak polaznoga teksta.
- ▶ Kad napišete svoj sažetak, usporedite ga s primjerom sažetka na 88. stranici. Ako je potrebno, ispravite (eventualne) pogreške.

Zadatak za pisanje sažetka

Uputa

Pročitajte polazni tekst. Sažetak oblikujte kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš sažetak bude pravopisno, gramatički i leksički točan. U sažetak morate uvrstiti sve smjernice.

Sažetak mora imati 200 – 250 riječi.

Polazni tekst

Irena Miloš, *Digitalni urođenici i digitalni pridošlice*

U svijetu se svake godine obilježavaju različiti datumi koji jasno pokazuju na što je suvremeni čovjek u digitalnom svijetu orijentiran i koji su mu prioriteta. Čovjek želi biti sretan i u privatnom i poslovnom životu, a pitanje je može li informacijsko društvo stvoriti zdravu radnu okolinu.

Svake godine uoči proljeća imamo priliku proslaviti jedan za ljude diljem svijeta važan dan – Međunarodni dan sreće. Uistinu, Opća skupština Ujedinjenih naroda proglasila je 20. ožujka danom koji potragu za srećom, kao temeljnim čovjekovim ciljem, stavlja u prvi plan. Gospodarski rast, iskorjenjivanje siromaštva, blagostanje te dobrobit na radnome mjestu, uz povećanje svijesti o inkluzivnijem, pravednijem i uravnoteženijem pristupu svim područjima života, pridonose, među ostalim, ostvarenju toga cilja. Zadržimo se malo na dobrobiti na radnome mjestu. Noviji je to naziv i u radnim pravilnicima u EU-u (engl. *well-being at work* ili *workplace wellbeing*), a riječ je otprilike o fizičkoj i psihičkoj dobrobiti radnika koja proizlazi iz zdrave radne sredine, zadovoljstva poslom, radne klime i načina organizacije posla. Sve više vremena provodi se na poslu u mrežno dostupnome virtualnom svijetu. No upravo način organizacije posla predviđa računalnu i informacijsku pismenost, stoga u svibnju, primjerice, obilježavamo i Svjetski dan telekomunikacijskoga i informacijskoga društva.

Internet je otvorio vrata informacijama, povezao i ubrzao njihov protok, omogućio nove spoznaje... Upravljanje identitetom, onim koji danas dobiva predznak digitalni, povlači za sobom i mnoge sigurnosne mjere osobne zaštite na računalnim mrežama, u elektroničkome poslovanju, ponajviše zbog straha od krađe identiteta. Utvrđivanje autentičnosti, ili, u prijevodu, potvrda vlastita identiteta, dovelo je i do toga da trebamo znati niz šifara, zaporka, odnosno niz kombinacija brojka i slova kako bismo mogli funkcionirati (uključiti računalo, otvoriti program), podignuti novac na bankomatu, uključiti mobitel, uplatiti što internetskim bankarstvom. Iznimno su važni postali korisničko ime (engl. *username*) i zaporka (engl. *password*), kojima tko potvrđuje svoj identitet. I još jedan svjetski dan u svibnju koji bi se mogao prevesti i kao Svjetski dan zaporka ili kriptoključeva – *World Password Day*. Danas više nismo samo građani već i e-građani, služimo se e-poštom, e-adresom, e-učenjem, u sustavu smo e-obrazovanja, e-usluga, e-trgovine... Predmetak e- ključan je kad je riječ o digitalnoj globalizaciji. I posljednji dan u svibnju – Svjetski dan nepušenja, nepušači će obilježiti nepušenjem, a oni koji se još kolebaju – kako drukčije nego e-cigaretom. Tehnologija je, dakle, ušla u sva područja našega života.

Informacijsko doba u širem je smislu počelo u 19. stoljeću izumom telegrafa, uređaja koji je pretvarao tekst poruke u niz signala (svjetlosnih, zvučnih i dr.) i omogućio prijenos poruka na velike udaljenosti. Još donedavno odlazilo se ili zvalo u poštu, brzojavima su se prenosile obavijesti i čestitali veliki događaji. No, u užemu smislu informacijsko se doba odnosi na razdoblje 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća, na širenje uporabe računala, odnosno informacijskih tehnologija, sustava i mreža, na brži prijenos i kretanje informacija, na brže širenje znanja. Primjena računala u nastavi zasigurno je s e-materijalima i e-plattformama za učenje pridonijela stvaranju novoga pristupa nastavi te poboljšala i samu informacijsku pismenost. Usto, donedavno se nije ni pomišljalo na to da bi se društvene mreže mogle upotrebljavati u nastavi i nije se moglo pretpostaviti koliko će opsežnih promjena one unijeti u društveni život. Što nam je usporedno s time ponudio jezik u digitalnoj kulturi? Za naraštaje rođene u jeku informacijskoga doba (društvenih mreža, videoigrice), u žargonu *net generacije*, *generacije Y*, kaže se da su digitalni urođenici (engl. *Digital Natives*). Oni odrastaju s novim tehnologijama i spretno se služe njima, a prate ih digitalni useljenici ili pridošlice (engl. *Digital Immigrants*), koje nije zahvatio istovjetni zamah digitalnoga razvoja. Tako je primjerice švedska vlada u kurikulum uvela poboljšani program digitalnih kompetencija (u čijoj su osnovi prepoznavanje potrebe za informacijom te računalno pronalaženje i prikupljanje informacija) kako bi učenici već u najranijoj dobi naučili programirati te kako bi se razvijale računalne vještine.

No, digitalna je kultura dovela i do svojevrsnoga *digitalnoga narcizma*, odnosno do nedostatka empatičnosti i socijalizacije u stvarnome svijetu, u društvu. Korisnici društvenih mreža izgrađuju identitet u virtualnome svijetu, provjeravaju aktivnosti, mrežno se povezuju, ali izostanak neposredne komunikacije i predugi boravak u tome digitalnom svijetu mogu dovesti do stvarne društvene izoliranosti, do *digitalne neempatičnosti*. Mogle bi dovesti do toga da se više ne čita (a vještinu čitanja također treba razvijati), da se više ne govori, a svjesni smo činjenice da se malošto zapisuje rukom.

Informacijsko društvo zajedno razvijaju digitalni urođenici i digitalni pridošlice. Iako se prvi gotovo prirodno koriste tehnologijama ili ih usvajaju s lakoćom i odmalena, a drugi se prilagođavaju učeći naknadno, kojiput su pridošlice u tome mudriji. Naime, znamo da se privatno, na računalnoj mreži, predstavljamo kako želimo, pa je već zaživio i vic u kojemu baka unuku oporukom ostavlja sve – kuću, novac, vikendicu, a na njegovo pitanje o tome gdje se sve to nalazi, odgovara: „Pa na Facebooku!”

broj riječi: 785

(prilagođeni izvornik: časopis Hrvatski jezik, Vol. 4 No. 2, 2017.)

Smjernice za pisanje sažetka

Sažmite polazni tekst svojim riječima tako da:

- navedete opće podatke o polaznome tekstu
- odredite namjenu i temu teksta
- navedete osnovne misli teksta i pojedinosti koje ih podupiru
- odredite autorov stav o temi.

UVOD

opći podatci o polaznom tekstu (autor, naslov):

tema:

namjena:

RAZRADA

osnovna misao (1.):

podupirući podatci:

osnovna misao (2.):

podupirući podatci:

osnovna misao (3.):

podupirući podatci:

osnovna misao (4.):

podupirući podatci:

ZAKLJUČAK

povezanost s uvodom i razradom:

autorov stav:

Prvi interpretacijski esej

Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*

Zadatak za pisanje interpretacijskoga eseja

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

Zadatak za pisanje eseja

Polazno pitanje: Što se o Wertheru može zaključiti s obzirom na njegov doživljaj prirode i ljubavi?

Polazni tekst

Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*

Prvi polazni tekst

10. svibnja

Neka je divna vedrina posvema obuzela moju dušu, jednako kao slatka proljetna jutra što ih uživam svim srcem. Sâm sam i radujem se svome životu u ovome kraju, koji je stvoren za takve duše kakva je moja. Tako sam sretan, najbolji moj, tako sam posve utonuo u osjećaj mirnog opstanka da moja umjetnost od toga trpi. Ne bih sad mogao crtati niti jedan potez, a nikad nisam bio većim slikarom nego u ovim trenucima. Kad se mila dolina oko mene isparava, a visoko sunce počiva na površini neprobojne tame moje šume, te se samo pojedine zrake prikradu u nutarnje svetište, ležim onda u visokoj travi uz strmi potok i bliže zemlji opažam tisuće raznolikih travki; kad bliže svomu srcu očutim kako taj mali svijet mili među vlatima, pa one bezbrojne, nedokučive likove crvića i sitnih mušica, te osjetim nazočnost Svemoćnoga, koji nas je sebi na priliku stvorio, onaj dah Sveljubećega koji nas nosi i održava, lebdeći u vječnome milju; prijatelju moj, kad se potom oko mojih očiju smrkne, a svijet oko mene i nebo posve miruju u mojoj duši kao lik neke ljubljene – onda čeznem i pomislim: Ah, kad bi to mogao ponovno iskazati, kad bi papiru mogao udahnuti to što takvom puninom i toplinom u tebi živi, da bi postao zrcalom tvoje duše, kao što je tvoja duša zrcalo beskonačnoga Boga! – prijatelju moj, ali ja od toga propadam, podliježem silini divote tih pojava.

Drugi polazni tekst

18. srpnja

Wilhelme, što je našem srcu svijet bez ljubavi! Što je čarobni fenjer bez svjetla! Tek što si unio malu svjetiljku, već na tvomu bijelom zidu blistaju slike u svim bojama! Pa kad to ne bi bilo ništa drugo, ništa osim prolaznih utvara, ipak to tvori našu sreću, kad kao neiskusni mladići pred time stojimo i ushićujemo se zbog čudesnih pojava. Danas nisam mogao otići k Lotti, zadržalo me neko neizbježno društvo. Što mi je valjalo činiti? Poslao sam onamo jednog slugu, samo da uza se imam čovjeka koji je danas bio u njezinoj blizini. S kakvim sam ga nestrpljenjem čekao, s kakvim veseljem ponovno ugledao! Rado bih ga bio uhvatio za glavu i poljubio da me nije bilo stid.

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

KONCEPT

UVOD

autor, djelo:

središnja tvrdnja:

RAZRADA

prvi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

drugi argument:

.....
.....
.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

treći argument:

.....
.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ZAKLJUČAK

sadržajna poveznica s uvodom i razradom, sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

Drugi interpretacijski esej

Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*

Zadatak za pisanje interpretacijskoga eseja

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

Zadatak za pisanje eseja

Polazno pitanje: *Kako su očeve odgojne metode i postupci utjecali na oblikovanje Jurjeve osobnosti i odnos prema majci i sestri?*

Polazni tekst

Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*

Prvi polazni tekst

Juraj uzme komad papira i olovku i uzme pred ocem crtati i pisati.

Kad je bio gotov, Stipančiću se naglo razvedri lice i on reče muklim glasom ali odlučno: – Hvala, razveselio si me! Molim te, skoči po zadatak.

Kad je Juraj izišao iz sobe, okrene se Stipančić k Valpurgi: – Genijalna glava! Ako se meni što dogodi, prodaj i krevet ispod sebe da dovrši nauke. Od toga ćeš dječaka doživjeti više nego možeš i pomisliti.

Drugi polazni tekst

(...) Sad znadem da sam oca naprama sebi osjećao kao suhoparnoga, dosadnoga i neumoljivoga pedagoga koji je knjigu života pročitao samo iz sebe i iz tiskanih djela. Nikada ga nisam vidio da se od srca nasmijao: njegove bi se oči vidljivo a usta neznatno nasmjehnula samo onda kad bi mislio da je po kojem mom odgovoru ili izradbi zadaće otkrio u meni veliki talenat. A i taj mu je smiješak bio neugodan, bio je trpak, pun žuči i zluradosti. Mi se nijesmo ljubili... A kakav je istom bio mojoj maci i sestri! Za nj su uopće bile ženskinje – stvari. Mati bi kradomice gdjekada uspjela da me poljubi; pred ocem nije to smjela raditi, zato me nije ni puštao u njezinu blizinu jer se bojao da me ona ne razmazi. – Što je on meni, morao bi ti znati – namijenio! Saznao sam to iz nekog spisa što sam ga našao u pisaćem stolu. Ako bude ovakva bura duhala, možda ću ti i to pripovijedati – zanimljivo je! Ti ćeš se, moj Muki, čuditi i smijati. Uistinu bio je čudan svat taj moj otac. Ovdje sam stao o njem nešto intenzivnije razmišljati i – ti mi ne bi vjerovao da me to razmišljanje izlaže u ruke nekakve sentimentalne dispozicije. Ili je valjda danas takav dan iza noćasnje kanonade od sto boca (za nas dvanaesticu!). Mislim naime: gle, ja imam živu majku i sestru, a nemam sestre ni majke, pa ne poznajem ona čuvstva što ih drugi ljudi za svojtu osjećaju. Ne bih znao reći jesam li što i koliko time izgubio. Ipak mi se čini da bi mi bilo draže kad bih ja mogao ljubiti svoju majku i sestru; od takove ljubavi ima čovjek, ako ništa više, a ono barem toliko koliko imaju od svoje vjere oni koji vjeruju. – Dok sam bio kod kuće, nisam umio s njima općiti. U kući smo bili ja i otac gospodari, mati, sestra i družina: stvari. U očevu sobu nije smio izim oca i mene nitko; samo bi je ometala i oprala služavka. Na šetnju smo izlazili samo otac i ja – mati i sestra nikada. Kod objeda uzeo bi prvi otac, drugi ja, a onda bi došla na red mati i sestra. Ja i otac večerali smo meso, ribu i takove stvari, a mati je kuhala za se i za Luciju prostije jelo. Ako bi se ocu što okliznulo iz ruke, poslala bi da mu digne mati; ako meni, služila me je Lucija ako ne i sama mati. I tako sve drugo. Ja sam dakle zarana i sasama sistematično bio odgojen za očevu načelo da su ženske – barem one u našoj kući – stvari.

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

KONCEPT

UVOD

autor, djelo:

središnja tvrdnja:

RAZRADA

prvi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

drugi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

treći argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

ZAKLJUČAK

sadržajna poveznica s uvodom i razradom, sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji:

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

A series of horizontal dotted lines for writing.

Treći interpretacijski esej

Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (1.)

Zadatak za pisanje interpretacijskoga eseja

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

Zadatak za pisanje eseja

Polazno pitanje: *Kako postupci barunice Castelli utječu na sudbinu Glembajevih?*

Polazni tekst

Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi*

PUBA: Dakle, molim: „Epilog jedne tragedije“. Sinoć oko devet sati, kad su se već zatvarali haustori, bacila se iz trećeg kata bankirske kuće Glembay Ltd. dvadeset i tri godine stara krojačka radnica Fanika Canjeg i ostala na mjestu mrtva. Ime ove nesretne žene bit će poznato čitateljima našeg lista iz afere Glembay-Rupert koja je tako nepravedno svršila pred sudom. Naši čitatelji sjećaju se, kako je milijunarka barunica Castelli-Glembay, supruga bankira i veleindustrijalca Glembaja, pregazila na ulici svojim konjima sedamdeset i tri godine staru proleterku Rupertovu i smrskavši joj glavu i polomivši joj sva rebra, usmrtila je na mjestu. Policija onda tu milostivu barunicu i suprugu bankira, koja je ubila jednu siromašnu radnicu, naravno, nije uhapsila, nego se ta dama, naravno, branila i obranila iz slobode. Sirota stara proleterka Rupertova, vraćajući se s posla kući, našla je smrt pod kotačima gospodskog četveroprega, ali nije bila, a to treba naročito da se naglasi, ni prva ni posljednja žrtva ove fine dame i barunice Glembay-Castelli. Ne upuštajući se поблиže u ličnost ove barunice, naša redakcija naglašuje danas samo toliko da smo stjecajem okolnosti došli u posjed nadasve interesantnog materijala, koji potpuno osvjetljava vrlo teško i zagonetno samoubojstvo dnevničara Antuna Skomraka, koji je radio kod onog istog Dobrotvornog Ureda gdje je počasna predsjednica ova ista barunica Castelli. Upozoravamo svoje čitatelje na to, da je barunica Castelli majka onog mladog barunčića, koji je ima tome već sedam mjeseci, pod temeljitom sumnjom, da je sudjelovao kod grabežnog umorstva noćobdije građevne firme Ganimed... *Tu se advokat zbuni i preskoči nekoliko redaka. Zabuna je vidljiva i on nešto neartikulirano muca, dok se nije opet snašao. Gibanje u grupi oko barunice.* Pokojna Fanika Canjeg bila je nevjenčana žena Josipa Ruperta, jedinca stare Rupertove, koji je kao limarski pomoćnik pao s novogradnje i usmratio se ostavivši svoju pred građanskim vlastima nezaštićenu ženu u blagoslovljenom stanju. Poslije katastrofalne smrti svoje svekrve Rupertove, pokojna Fanika Canjeg digla je u interesu svoga djeteta odštetnu parnicu protiv ubojice barunice Castelli, ali je sud njen odštetni zahtjev odbio kao neosnovan. Jedna proleterska žena, kojoj je muž i otac djeteta umro na fronti krvavoga posla, ostala je pred građanskim sudom obična prilježnica koja nema prava ni na odštetu. Ta nepravda toliko je djelovala na Faniku da je sebi u posljednjem očaju oduzela mladi život skočivši zajedno sa svojim sedmoromjesečnim djetetom u ponor iz trećega kata. Zanimljivo i nadasve karakteristično kod ovog krvavog događaja je svakako to da je pokojna Fanika Canjeg nekoliko minuta pred svoju smrt zvonila na gospodskim i milijunaškim vratima, ali su je odanle izbacili kao pseto na ulicu. Tako umiru siromasi pod kopitima gospodskih četveroprega...

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

KONCEPT

UVOD

autor, djelo:

središnja tvrdnja:

RAZRADA

prvi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

drugi argument:

.....

.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

treći argument:

.....

.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZAKLJUČAK

sadržajna poveznica s uvodom i razradom, sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A series of horizontal dotted lines for writing.

Handwriting practice area consisting of 25 horizontal dotted lines.

Četvrti interpretacijski esej

Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (2.)

Zadatak za pisanje interpretacijskoga eseja

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

Zadatak za pisanje eseja

Polazno pitanje: *Zašto se Leone Glembay u svojoj obitelji osjeća strancem?*

Polazni tekst

Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi*

Prvi polazni tekst

LEONE: Vama su još uvijek zdravice od banketa u glavi! Idite sutra na svečanu sjednicu Trgovačke komore, pak deklamirajte te svoje zdravice tamo! Što to meni pjevate, ja nisam nikakav jubilarac ni bankir! Ja sam u ovoj kući prolaznik, meni ove slike govore stvari mnogo tamnije od jedne zdravice! Za vas onaj Glembay drži u ruci crkvu, a za mene krvavi nož! Kako za koga! (...) Ja sam rekao što sam čuo: da je ovaj Glembay varao na kartama, a onaj da je krivo vagao! (...)

FABRICZY: Jawohl, das ist die Bárbóczy-Legende: die Glembays sind Mörder und Falschspieler* i svi su Glembajevi prokleti! To je bablja pripovijest!

LEONE: Tako, to sve je die Bárbóczy-Legende? Prekrasno! (...)

Drugi polazni tekst

GLEMBAY: A ti si zapravo doputovao da prisustvuješ jubileju banke Glembay, Leone? Takav se jubilej ne slavi svake druge godine. To znači: ti ne ćeš prisustvovati sutrašnjoj svečanoj sjednici Komore?

LEONE: Da, ja sam doputovao da budem na tom jubileju. I ja sam konačno vidio tebe, mi smo se vidjeli! Ja sam jutros prisustvovao sjednici banke, a sutra sve je to više-manje gala-predstava! Ja mislim da je najbolje da otputujem. Ja sam jedanaest godina odsutan i, vidiš, ja se više ne osjećam ovdje, kako da kažem: kod kuće! Der Mensch ist ein Gewohnheitstier!** A to ćeš dopustiti i sam: u ovakvoj jednoj intimnoj slavi, u svojoj roditeljskoj kući osjećati se strancem, neke vrste prolaznikom, to baš nije najprijetniji osjećaj!

GLEMBAY: To zavisi od toga kako tko osjeća! Ja mislim, da su ti tvoji osjećaji svakako potpuno neosnovani. Sve je to überspannt***.

LEONE *ustane nervozno kao da je uboden. On je nervozno reagirao na tu riječ.* U čitavom svom rječniku ti nisi našao druge riječi nego upravo: überspannt? To ste mi govorili od moje pete godine! Uostalom! *On se svladao. Trijezno i mirno sa nešto maliciozno ironičnim prizvukom:* Molim te, izvini, ali dopusti mi, da te zapitam: kome sretnom slučaju imam da zahvalim ovaj tvoj kasni posjet?

GLEMBAY *ustao je pogođen. U njemu kuha. On raste iz depresije u violenciju. Gleda dugo svoga sina i klima glavom:* Da, upravo tako arogantan bio si spram mene već u svojoj devetoj godini. To je ta tvoja venecijanska krv! (...)

* Jawohl, das ist die Bárbóczy-Legende: die Glembays sind Mörder und Falschspieler (*njem.*) – No da, to je ona bárbóczyjevska legenda: Glembajevi su ubojice i varalice.

** Der Mensch ist ein Gewohnheitstier! (*njem.*) – Čovjek je životinja, koja robuje svojim navikama!

*** überspannt (*njem.*) – prenapet, pretjeran

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i djelo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja djela u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u djelu u cjelini
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

KONCEPT

UVOD

autor, djelo:

središnja tvrdnja:

RAZRADA

prvi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

drugi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

treći argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

ZAKLJUČAK

sadržajna poveznica s uvodom i razradom, sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji:

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

Peti interpretacijski esej

Tin Ujević, *Oproštaj*

Zadatak za pisanje interpretacijskoga eseja

Uputa

Školski esej oblikujte s obzirom na zadani zadatak. Oblikujte ga kao zaokruženu cjelinu s uvodom, razradom i zaključkom. Pazite da Vaš školski esej bude pravopisno, gramatički i leksički točan. Sve smjernice morate uvrstiti u školski esej.

Školski esej mora imati najmanje 440 riječi.

Zadatak za pisanje eseja

Polazno pitanje: *Kakav je odnos Tina Ujevića prema tradiciji i na koji ga način u svojem pjesništvu ostvaruje?*

Polazni tekst

Tin Ujević, *Oproštaj*

Ovdi usrid luke naša mlada plavca
uzdvigla je jidra voljna, smina i nova.
I hoteća pojti putom svojeg plova
gre prez kog vojvode al zakonodavca.

Budi da smo virni krivovirna pravca,
ništar manje čtimo (koko i zemlja ova)
– kî va versih libar množ harvacki skova –
Marulića Marka, splitskog začinjavca.

U lipom jaziku, gdi „ča” slaje zvoni,
mi dobročasimo garb slovućeg greba
i tokoj ti napis dijački i stari.

Zbogom, o Marule! Pojti ćemo, poni
žaju imimo velu sunčenoga neba:
korugva nam ćuhta; gremo, mi puntari!

čtiti – čitati, poštovati
ćuhtati – lepršati
dijački – latinski (jezik)
dobročasiti – pozdraviti
garb – grb
greb – grob
gresti – ići
hoteć (biti hoteć) – biti željan
ki – koji
koko – kako

korugva – zastava, stijeg
libar – knjiga
množ – mnoštvo
plavca – lađica, brodica
poni – jer
puntar – buntovnik
slovući – slavan
smin – smion, hrabar
ti – taj
tokoj – također, tako

va – u
vela – velika
vers – stih
vojvoda – prethodnik, predvoditelj
voljan – slobodan, moćan
začinjavac – pjesnik
žaja – žeđa, žeđ
(žaju imimo – žeđamo)

Smjernice

- U uvodu:
 - ukratko predstavite autora i njegovo stvaralaštvo
 - u jednoj ili više rečenica oblikujte tvrdnju kojom ćete odgovoriti na polazno pitanje i tako najaviti ono o čemu ćete pisati u središnjemu dijelu eseja.
- U središnjemu dijelu eseja razradite i argumentirajte svoju tvrdnju kojom ste odgovorili na polazno pitanje tako da argumentacija:
 - proizlazi iz razumijevanja Ujevićeva pjesničkoga stvaralaštva u cjelini
 - proizlazi iz sadržajne i stilske analize polaznoga teksta i njegove uloge u pjesnikovu opusu
 - bude povezana s književnopovijesnim kontekstom u kojemu je djelo nastalo.Svoj tekst rasporedite u odlomke koji su jasno, logično i smisleno povezani.
- U zaključku sažeto istaknite ono najvažnije o čemu ste pisali u središnjemu dijelu eseja.

KONCEPT

UVOD

autor, djelo:

središnja tvrdnja:

RAZRADA

prvi argument:

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

drugi argument:

.....
.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....
.....
.....
.....
.....

treći argument:

.....
.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....
.....
.....
.....
.....

četvrti argument:

.....
.....

obrazloženje, potkrepljivanje (ulomak, djelo u cjelini):

.....
.....
.....
.....
.....

ZAKLJUČAK

sadržajna poveznica s uvodom i razradom, sažeto isticanje najvažnijega u argumentaciji:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

Handwriting practice area consisting of 25 horizontal dotted lines.

Primjeri sažetka

1. Dubravka Ivšić, *Male tajne etimološkoga zanata*

UVOD

Dubravka Ivšić u tekstu „Male tajne etimološkoga zanata” prikazuje etimologiju kao znanost o podrijetlu riječi te informira i podučava čitatelje o načinima, postupcima i složenosti etimološkoga istraživanja. Pritom predstavlja tri načina nastanka riječi ovisno o unutarjezičnim ili izvanjezičnim razlozima.

39 riječi

RAZRADA

Autorica prvo prikazuje proces nasljeđivanja riječi i smatra da je važno utvrditi kako je proces tekao usporedbom srodnih jezika nastalih iz zajedničkoga prajezika. Tako je hrvatski jezik, kao i srodni slavenski jezici, iz zajedničkoga praslavenskog jezika naslijedio tzv. temeljne riječi: riječi za dijelove tijela, vremenske pojave, prirodu i druge.

U nastavku teksta autorica navodi razlike u posuđivanju riječi nekad i sad ističući da se riječi posuđuju zbog različitih razloga: povijesnih okolnosti, zemljopisne bliskosti, kulturne nadmoći ili stvarne potrebe da se imenuje neki novi predmet ili pojava. Autorica navodi primjere ulaska stranih riječi u hrvatski jezik, i to od suvremenih pojava (riječi iz engleskoga jezika) do davne prošlosti (riječi iz klasičnih jezika).

150 riječi

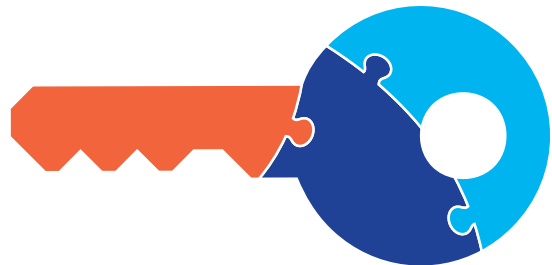
Nadalje, prikazuju se i nove riječi koje nastaju tvorbom od postojećih jezičnih elemenata. Tako autorica tvrdi da je hrvatski jezik tvorbeno plodan jer nove riječi tvori izvođenjem (pisar, pisac, napisati), slaganjem (crnokos, nosorog, tjelovježba) i skraćivanjem riječi (automobil – auto).

ZAKLJUČAK

Autorica zaključuje da zbog nedostupnih ili nepostojećih podataka nije uvijek moguće odgovoriti na pitanje o podrijetlu riječi u nekome jeziku. Njezin je stav objektivan jer je utemeljen na sustavnom izlaganju znanstvenih činjenica.

32 riječi

221 riječ

2. Irena Miloš, *Digitalni urođenici i digitalni pridošlice*

UVOD

U tekstu „Digitalni urođenici i digitalni pridošlice” autorica Irena Miloš bavi se promjenama u društvu koje su nastale zbog globalne digitalizacije kako bi upozorila na to da je zbog različite razvijenosti komunikacijskih vještina nužna međugeneracijska tolerancija.

36 riječi

RAZRADA

Autorica na početku ističe da je za postizanje sreće važna informacijska pismenost. Naime, digitalne kompetencije važne su za dobrobit na poslu, koja je jedan od preduvjeta da se čovjek osjeća sretnim. Obilježavanje Međunarodnog dana sreće i Svjetskog dana telekomunikacijskoga i informacijskoga društva pokazatelji su prioriteta suvremenog čovjeka.

Nadalje, autorica tvrdi da je tehnologija ušla u sva područja, omogućila brži protok informacija i širenje znanja, ali i utjecala na promjenu našega identiteta. Za sigurnu razmjenu informacija na internetu potrebno je potvrditi digitalni identitet korisničkim imenom i zaporkom. Obilježavanje Svjetskog dana zaporki i kriptoključeva dokazuje njihovu važnost u digitalnom svijetu.

185 riječi

Osim toga, autorica navodi da je informacijsko doba dovelo do velikih promjena u obrazovanju. Naime, uvođenje računala u nastavu, razne obrazovne platforme i digitalni materijali poboljšavaju informatičku pismenost. Tako neke zemlje uvode programiranje u nastavu već od najranije dobi kako bi se povećale digitalne kompetencije.

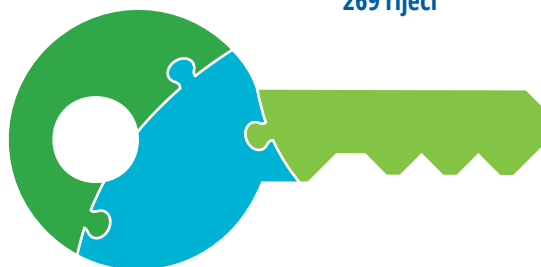
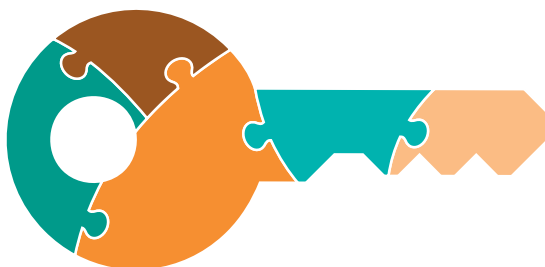
S druge strane, autorica ističe kako bi digitalna komunikacija mogla biti uzrok sve većoj društvenoj izoliranosti mladih. Oni su u svojem virtualnom svijetu i prate aktivnosti drugih na mrežama, postaju neempatični, a pritom zanemaruju i temeljne jezične vještine: govorenje, čitanje i pisanje.

ZAKLJUČAK

Autorica je objektivna u iznošenju tvrdnja o pozitivnim i negativnim stranama digitalnog modernog svijeta u kojem postoje digitalni urođenici i digitalni pridošlice, tj. naraštaji s različitim digitalnim kompetencijama, a međusobna razmjena njihovih iskustava preduvjet je za postizanje životne ravnoteže bez koje je nemoguće postići cilj suvremenog društva – sreću.

48 riječi

269 riječi

Primjeri opisivača za školske eseje

1. Johann Wolfgang Goethe, *Patnje mladog Werthera*

Ukratko predstaviti autora i djelo i oblikovati tvrdnju kojom se odgovara na polazno pitanje.

UVOD

Autor i djelo

- Johann Wolfgang Goethe, njemački književnik
- predromantizam, pokret *Sturm und Drang*, kraj 18. st. (1770. – 1785.); epistolarni roman
- glavni lik Werther – romantičarski junak, tj. čovjek u čijem su doživljaju svijeta prenaplašeni osjećaji

Primjer uvoda

Epistolarni roman *Patnje mladog Werthera* središnje je djelo predromantizma, razdoblja koje se u njemačkoj književnosti javlja u drugoj polovici 18. stoljeća (pokret *Sturm und Drang*). Glavni lik Werther romantičarski je junak koji se izdvaja iz društva, a izlaz pronalazi u prirodi i umjetnosti. Werther se osjeća dijelom prirode koja je za njega i umjetnička inspiracija. Osim toga, središnje mjesto u njegovu životu pripada ljubavi, a život bez ljubavi za njega nema smisao.

 Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

Razrada i argumentacija tvrdnje

SREDIŠNJI DIO

Prvi argument

Werther je oduševljen prirodom i ona odražava njegovo zanosno ili tmurno raspoloženje.

- Vjeruje u božansko savršenstvo prirode, tj. panteistički doživljava Boga.
- Smatra da je okruženje koje opisuje stvoreno za duše poput njegove.
- U ulomku je opisana proljetna vedrina u skladu s Wertherovim osjećajima zaljubljenosti i nade, a kad Werthera obuzme očaj, tad će jesensko sivilo naglašavati njegovo depresivno stanje.
- Stilska obilježja odražavaju poetiku romantizma: subjektivnost, isprepletanje lirskih i epskih elemenata, česta uporaba metafora u opisivanju (*tama moje šume*), uporaba umanjena (*crvići, sitne ušice*) i usporedbi (*a svijet oko mene i nebo posve miruju u mojoj duši kao lik neke ljubljene*), čime se postiže slikovitost i izražava emocionalnost.
- Oduševljenje izražava uskličnim rečenicama i retoričkim pitanjem, miješaju se stilovi (epska i lirska obilježja, forma romana i pisma).
- Uloga polaznoga testa: Werther je psihološki okarakteriziran, naglašavaju se osobine romantičarskoga junaka.

Drugi argument

Werther je individualac koji bježi u prirodu, a uživa u samoći i umjetnosti.

- Iz ulomka se može vidjeti da je individualac koji u prvi plan stavlja svoje osjećaje: *Sam sam i radujem se svome životu u ovome kraju, koji je stvoren za takve duše kakva je moja.*
- Razočaran je u ljude, osjeća da ga društvo (naročito viši sloj) odbacuje pa traži utočište u prirodi, što je karakteristično za romantizam (kult prirode).
- U prirodi nalazi inspiraciju i motive za slikanje, a djela koja čita odražavaju njegova raspoloženja – Homer sretne trenutke, a Ossian tužne.

Razrada i argumentacija tvrdnje

SREDIŠNJI DIO

Treći argument

Werther u ljubavi pronalazi smisao života.

- Iz drugoga ulomka može se zaključiti da za Werthera svijet bez ljubavi nema smisla (ljubav uspoređuje sa svjetiljkom koja donosi boje u bezbojni svijet).
- Teško mu je provesti dan bez Lotte i neracionalno postupa u želji da osjeti njezinu nazočnost: *Poslao sam onamo jednog slugu, samo da uza se imam čovjeka koji je danas bio u njezinoj blizini.*
- Oduševljenje izražava uskličnim rečenicama i retoričkim pitanjem.
- Na temelju romana vidljivo je da je Werther zaljubljen u Lottu od prvoga susreta, ali njegova ljubav ostat će neuzvrćena jer je Lotta zaručena za Alberta, što je u skladu s romantičarskom koncepcijom ljubavi (tragična ljubav).
- Prenaglašena emocionalnost u pristupu svijetu (verterizam) i stalna razapetost između emocija i razuma, ideala i stvarnosti, želja i mogućnosti dovest će Werthera do tragičnoga kraja (samoubojstva).

ZAKLJUČAK

Sažeto istaknuti najvažnije iz središnjega dijela.

U ovom epistolarnom romanu isprepleću se tri romantičarske teme – priroda, umjetnost i ljubav. Priroda je za Werthera mjesto u kojem pronalazi utočište, ali je i odraz njegova raspoloženja: on je umjetnik koji intenzivno doživljava svijet oko sebe, a ljubav smatra jedinim smislom života. Slomljen zbog neuzvrćene ljubavi i prenatraglašeno emocionalnoga pristupa svijetu, Werther ne može prihvatiti stvarnost i odlučuje se za samoubojstvo.

2. Vjenceslav Novak, *Posljednji Stipančići*

Ukratko predstaviti autora i djelo i oblikovati tvrdnju kojom se odgovara na polazno pitanje.

UVOD

Autor i djelo

- Vjenceslav Novak, romanopisac i novelist, hrvatski realizam (1881. – 1892.)
- roman *Posljednji Stipančići* pisan je realističkim stilom; društvena, povijesna i psihološka tematika; likovi predstavljaju određene tipove
- reprezentativan primjer hrvatskoga realističkog romana

Primjer uvoda

U romanu Vjenceslava Novaka *Posljednji Stipančići*, koji je napisan u razdoblju realizma, krajem 19. stoljeća, jedan je od glavnih likova Juraj Stipančić, potomak nekad ugledne patricijske obitelji. On je tipičan realistički lik. **Na oblikovanje njegove osobnosti utjecat će autoritativni otac sklon patrijarhalnomu odgoju. Zbog takva odgoja Juraj postaje bezosjećajan te će majku i sestru materijalno i emocionalno upropastiti.**

 Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

Razrada i argumentacija tvrdnje

Prvi argument

Otac Ante posve je preuzeo odgoj sina Jurja i uzdizao njegove sposobnosti, zbog čega se Juraj osjećao iznimnim u obitelji.

- Ante Stipančić glava je obitelji i otac sklon patrijarhalnomu odgoju.
- Ante je spreman pod svaku cijenu Jurju osigurati nastavak školovanja u Beču, a to izravno traži i od majke Valpurg: *Ako se meni što dogodi, prodaj i krevet ispod sebe da dovrši nauke.*
- Otac Jurja od najmlađe dobi odgaja u uvjerenju da je on iznimno dijete: *Genijalna glava! Stoga od Jurja ima (pre)velika očekivanja: Od toga ćeš dječaka doživjeti više nego možeš i pomisliti.*
- Posljedice takvih odgojnih metoda posebice će doći do izražaja u Jurjevoj odrasloj dobi kad majku prisiljava da rasproda cjelokupnu (već ionako osiromašenu) imovinu.
- Juraj je tipičan realistički lik koji ne ispunjava očekivanja obitelji – odlazi na školovanje, ali se prepušta porocima i upropaštava sebe i obitelj.
- Uloga polaznih tekstova: prikazuje se odnos oca prema sinu i psihološki se karakterizira lik; prikazuje se Jurjeva subjektivna perspektiva.

Drugi argument

Očeve odgojne metode učinile su Jurja bezosjećajnim.

- U drugome polaznom tekstu Juraj sam pripovijeda (iz perspektive prvoga lica) svome prijatelju kako je zbog očeva odgoja postao bezosjećajan: *Mati bi kradomice gdjekada uspjela da me poljubi; pred ocem nije to smjela raditi (...); / A kakav je istom bio mojoj majci i sestri! Za nj su uopće bile ženskinje – stvari.*
- Juraj je prihvatio očev obrazac ponašanja prema majci i sestri: *U kući smo bili ja i otac gospodari, mati, sestra i družina: stvari.*
- Pod utjecajem strogoga patrijarhalnog odgoja, prema majci i sestri odnosi se kao prema manje vrijednim osobama čija je uloga bespogovorno služiti: majka i Lucija nisu smjele s Antom i Jurjem izići u šetnju, muški članovi obitelji prvi su uzimali jelo za stolom, posebno pripremljeno za njih, a *mati je kuhala za se i za Luciju prostije jelo.*
- Beščutan je i prema Luciji: umjesto da je zaštititi od slatkorječivog prijatelja Alfreda, on dopušta da Lucija postane žrtvom svoje naivnosti i lažnih obećanja.
- Juraj je psihološki okarakteriziran: on je emocionalno otupjeli lik koji se otuđio od svoje obitelji i raskinuo veze sa svojim najbližima: (...) *ja imam živu majku i sestru, a nemam sestre ni majke, pa ne poznam ona čuvstva što ih drugi ljudi za svojtu osjećaju.*
- Juraj je socijalno i psihološki motiviran (djeluje u skladu s karakterom i pripadnošću društvenom sloju).

Treći argument

Juraj postaje žrtvom očeva odgoja i upropaštava obitelj materijalno i moralno.

- Zbog svojih prohtjeva Juraj ekonomski upropaštava obitelj (socijalna tematika), a svome prijatelju Alfredu dopušta da iskoristi neiskusnu i naivnu Luciju željnu ljubavi.
- Budući da je navikao dobiti sve što poželi, nakon očeve smrti Juraj od majke zahtijeva sve više novca i ne bira načine kako će do njega doći: majku prisiljava da rasprodaje imovinu, svjestan da će zbog toga majka i sestra Lucija živjeti u neimaštini.
- Juraj ismijava Lucijine osjećaje prema Alfredu svjestan da je njegova sestra samo igračka u rukama nemoralna muškarca. Jurjeva egoistična priroda dolazi do izražaja upravo u toj situaciji jer je usmjeren samo na zadovoljavanje svojih potreba i prohtjeva, bez imalo osjećaja za sestru i potrebe da je zaštititi (događa se upravo suprotno – pušta da je Alfred prevari).

Sažeto istaknuti najvažnije iz središnjega dijela.

Prateći propast nekad ugledne patricijske obitelji, u romanu se prikazuje i Jurjev životni put od djeteta pred kojim je svijetla budućnost do propala studenta te bezosjećajna sina i brata. Juraj Stipančić, odrastajući u patrijarhalnoj obitelji i pod snažnim utjecajem oca Ante, preuzima iste obrasce ponašanja i odnosa prema majci Valpurgi i sestri Luciji kao manje vrijednima članovima obitelji te ih uništava materijalno i emocionalno.

3. Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (1.)

Ukratko predstaviti autora i djelo i oblikovati tvrdnju kojom se odgovara na polazno pitanje.

Autor i djelo

- Miroslav Krleža – književnik koji je stvorio jedan od najznačajnijih, tematski i žanrovski najraznovrsnijih opusa u hrvatskoj književnosti
- hrvatska književnost od 1914. do 1952.; drugo razdoblje: od 1928./1929. do 1952.
- *Gospoda Glembajevi*: psihološka drama, komorna drama
- dio dramskoga ciklusa, trilogija (*Gospoda Glembajevi*, *U agoniji*, *Leda*)
- klasična dramska struktura (tri čina) i primjena Aristotelovih pravila trojnoga jedinstva
- govorna karakterizacija likova (agramerski jezik, unošenje njemačkih fraza i rečenica)
- naturalistička obilježja (biološka motivacija likova, glembajevsko u Leoneu)
- ekspresionistička obilježja (zvukovi, svjetlosni efekti)
- simbolistička obilježja (grmljavina, cvrkut ptica)
- vrijeme radnje: nekoliko sati (između 1 i 5 sati ujutro), 1913. – sužavanjem prostora i vremena, pozornost je usmjerena na odnose među likovima, na njihova psihološka proživljavanja
- psihološka tematika (Leoneovi unutarjni sukobi i sukobi s ocem, animalno i duhovno u čovjeku) i socijalna tematika (propast aristokratske obitelji, odnosi među društvenim slojevima)

U eseju je potrebno ukratko predstaviti autora i djelo. U ovom smo primjeru opisivača nastojali navesti što više poetičkih obilježja *Gospode Glembajevih*, a ona se, ovisno o polaznome pitanju, mogu funkcionalno povezati s argumentacijom središnje tvrdnje.

Primjer uvoda

Drama *Gospoda Glembajevi* pripada razdoblju hrvatske književnosti od 1928. do 1952., a u njoj prevladava psihološka i socijalna tematika. Jedna je od nositeljica socijalne i psihološke tematike i barunica Castelli, supruga bogatoga zagrebačkog patricija Ignjata Glembaja. Ona je koristoljubiva, bezosjećajna i licemjerna osoba – njezini nemoralni postupci dovest će do tragičnoga razrješenja dramskoga sukoba, a u konačnici i do njezine smrti.

Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

Razrada i argumentacija tvrdnje

Prvi argument

Barunica Castelli koristi se svojim položajem kako bi izbjegla odgovornost za smrt radnice Fanike Canjeg, čime pokazuje tipično glembajevsko ponašanje – nepoštenje i izostanak empatije prema malom čovjeku.

- U ulomku i drami u cjelini naglašene su socijalne razlike između bogatih (glembajevska sredina) i siromašnih (slučaj Rupert-Canjeg).

Razrada i argumentacija tvrdnje

- Upravo je Pubino čitanje novinskoga članka razotkrilo kako javnost doživljava barunicu i najava je potpunoga sloma, i materijalnoga i moralnoga, obitelji Glembay.
- Barunica nije kažnjena za zločin: *Policija onda tu milostivu barunicu i suprugu bankira, koja je ubila jednu siromašnu radnicu, naravno, nije uhapsila, nego se ta dama, naravno, branila i obranila iz slobode.*
- Budući da je barunica povlaštena, sud je, kako bi je zaštitio, nepravedan prema Faniki Canjeg: *Jedna proleterska žena, kojoj je muž i otac djeteta umro na fronti krvavoga posla, ostala je pred građanskim sudom obična prilježnica koja nema prava ni na odštetu.*
- Na temelju drame u cjelini jasno je da se barunica Castelli udala za Ignjata Glembaja radi materijalnoga interesa i povlaštenoga položaja u društvu.
- Stilski postupak uvođenja novinskoga članka koji čita Puba doprinosi scenskom realizmu, ima obilježja publicističkog stila, tj. žutog tiska (praćenje afere u nastavcima, otvorena pristranost novinara).
- Didaskalije otkrivaju Pubin nemir, zbunjenost, namjeru da zaštiti barunicu (preskače dio teksta o pljački u kojoj je sudjelovao njezin sin).
- Jezičnom analizom izdvajaju se arhaizmi (*bankir, grabež, noćobdija*), historizmi (*barunica, proleterka*), prepoznaje se ironija (*barunčić, fina dama*), korištenje modifikatora (*naravno*).
- Uloga polaznoga teksta: predstaviti socijalnu podlogu drame.

Drugi argument

Barunica Castelli bezosjećajna je i licemjerna osoba.

- Iako je počasna predsjednica Dobrotvornog Ureda, ne pokazuje suosjećanje prema obitelji pokojnice čiju je smrt skrivila, što je dokaz njezina licemjerja.
- Ne želi pomoći Faniki Canjeg i njezinu djetetu – do nje se ne može doći bez vizitkarte.
- U drami njezino licemjerje dolazi do izražaja na samome kraju kad izražava mržnju prema pokojnom suprugu jer je saznala da je firma Glembay Ltd. bankrotirala te da su i njezini bankovni računi ispražnjeni.

Treći argument

Preljubom, spletkama i lažnim optužbama barunica Castelli utječe na tragično razrješenje sukoba.

- Ulazak barunice Castelli u glembajevsku sredinu bio je koban (fatalan) za Glembajevu: bila je ljubavnica Ignjatu Glembaju dok je bio u braku, kasnije je zavela i Leonea, a njezino preljubništvo sa Silberbrantom prouzročit će kulminaciju u sukobu oca i sina te očevu smrt.
- Nakon Ignjatove smrti proračunato se počela umiljavati Leoneu i gotovo ga je uspjela prevariti, ali kad je čula da je tvrtka Glembay propala, barunica Castelli pokazuje svoju pravu prirodu: puna bijesa, lažno optužuje Angeliku za nemoral, čime izaziva Leoneovu reakciju, tj. napad. Leone je na kraju ubije, čime dokazuje da je u njemu prevladala glembajevska priroda.

Sažeto istaknuti najvažnije iz središnjega dijela.

Socijalna i psihološka tematika, središnje teme drame *Gospoda Glembajevi*, dolaze do izražaja upravo u liku barunice Castelli. Bezosjećajna je i licemjerna, što će prouzročiti patnju i smrt više osoba u drami i utjecati na raspad bogate patricijske obitelji Glembay. Njezini postupci jedan su od uzroka sukoba oca i sina, zbog čega će Ignjat Glembay umrijeti. Osim toga, svojim ponašanjem izazvat će Leoneovu nasilnu prirodu i postati njegovom žrtvom.

4. Miroslav Krleža, *Gospoda Glembajevi* (2.)

Ukratko predstaviti autora i djelo i oblikovati tvrdnju kojom se odgovara na polazno pitanje.

UVOD

Autor i djelo

- hrvatska književnost od 1914. do 1952.; drugo razdoblje: od 1928./1929. do 1952.
- trilogija o Glembajevima nastaje u razdoblju od 1928. do 1931. (*Gospoda Glembajevi*, *U agoniji*, *Leda*)
- tema: propast bankarske obitelji Glembaj; propast zagrebačke patricijske obitelji Glembaj uoči Prvoga svjetskog rata
- psihološka drama i komorna drama; u središtu unutarnji sukobi likova

Primjer uvoda

Psihološka drama Miroslava Krleže *Gospoda Glembajevi* nastala je na početku razdoblja u kojemu dolazi do prevlasti socijalne literature (objavljena je 1928.) i dio je glembajevskoga ciklusa, uz drame *U agoniji* i *Leda*. U središtu je lik intelektualca i slikara Leonea Glembaya, koji se nakon jedanaest godina vraća iz Europe u glembajevski dom iz kojega je otišao kao stranac i čudak. Ni nakon jedanaest godina to se nije promijenilo: Leone se i dalje osjeća strancem zato što ga otac i glembajevska sredina ne razumiju, a to uzrokuje njegove unutarnje dvojbe i dovodi do otvorenoga sukoba s ocem.

 Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

Razrada i argumentacija tvrdnje

SREDIŠNJI DIO

Prvi argument

Leone Glembaj cijeloga života bori se protiv glembajevskoga u sebi.

- Leone Glembaj smatra očevo nasljeđe opterećeno zločinima, ubojstvima i nemoralom: *Za vas onaj Glembaj drži u ruci crkvu, a za mene krvavi nož!; Ja sam rekao što sam čuo: da je ovaj Glembaj varao na kartama, a onaj da je krivo vagao!*
- Takvo poimanje obitelji potkrepljuje i Barboczyjeva legenda o Glembajevima kao *ubojicama i varalicama*.
- U dijalogu, u koji se unose fraze i rečenice na njemačkome jeziku (agramerski jezik u ulozi karakterizacije likova – označava pripadnost aristokratskim krugovima), prevladava napeta atmosfera i povišeni tonovi (iskazani didaskalijama i uskličnim rečenicama).
- Leone ne osjeća pripadnost svojoj obitelji, u roditeljskome domu on se osjeća *strancem, neke vrste prolaznikom*.
- Dramski sukob razvija se u suženome prostoru, a sužavanjem prostora i vremena, pozornost je usmjerena na odnose među likovima, na njihova psihološka proživljavanja (utjecaj skandinavske drame, odnosno Henrika Ibsena).
- Uloga prvoga polaznog teksta: istaknuti Leoneovo mišljenje o usponu Glembajevih (nemoral i prokletstvo).
- Uloga drugoga polaznoga teksta: vrhunac očeve i sinove netrpeljivosti, psihološki karakterizirani likovi.

Drugi argument

U Leoneu Glembaju suprotstavlja se njegovo danielijevsko i glembajevsko nasljeđe.

- Leone Glembaj slikar je i doktor filozofije, senzibilni i preosjetljivi intelektualac, produhovljen, što čini njegovo danielijevsko nasljeđe.
- Leone se sukobljava s ocem koji mu prebacuje da je *überspannt*, aludirajući na psihičku nestabilnost kao danielijevsko nasljeđe, odnosno majčino podrijetlo: *To je ta tvoja venecijanska krv!*

Razrada i argumentacija tvrdnje

SREDIŠNJI DIO

- Leone se prepoznaje kao Danielli: u poimanju umjetnosti (on je uspješan slikar čije stvaralaštvo otac ne razumije), drugačijim shvaćanjem obiteljskoga ugleda (gramzivost mu je strana) i doživljajem barunice Castelli (koju razotkriva kao nemoralnu ženu za razliku od oca koji u njoj vidi dobru suprugu).
- Međutim, Leone u sebi osjeća i glembajevsko naslijeđe: primjerice, u sukobu s ocem jedva se suzdržava da mu ne uzvрати udarac.

Treći argument

Leone osjeća raskol, odnosno podvojenost u odnosu prema barunici Castelli i sestri Angeliki.

- Leone je podvojen između osjetilnosti (čulnosti) i razuma, što se uočava u njegovu odnosu prema dvjema ženama.
- Kod Angelike, udovice svojega brata Ivana, primjećuje duhovnu ljepotu i mir, staloženost i dobrotu te je smatra jedinom svijetlom točkom u obitelji Glembay.
- S druge strane, barunica Castelli tjelesno ga je privukla u mladosti, što si ne može oprostiti; u njoj vidi samo nemir, nemoral, tjelesnost i mutno podrijetlo.
- Uvrijedivši Angeliku, upravo će barunica Castelli pokrenuti glembajevsku prirodu u Leoneu, zbog čega će ubiti barunicu i dokazati da je čistokrvni Glembay (biološka motivacija lika).

ZAKLJUČAK

Sažeto istaknuti najvažnije iz središnjega dijela.

Boreći se protiv glembajevskoga u sebi, senzibilni umjetnik i intelektualac Leone Glembay na kraju biva poražen. Izazvavši smrt svojega oca i ubivši barunicu Castelli, pokazao je svoju pravu prirodu od koje je cijelo vrijeme pokušavao pobjeći i dokazao da je čistokrvni Glembay. Time je postao sličan ocu koji ga nikad nije prihvaćao i koji je bio uzrok svih njegovih nemira i unutarnjih sukoba.

5. Tin Ujević, *Oproštaj*

Ukratko predstaviti autora i djelo i oblikovati tvrdnju kojom se odgovara na polazno pitanje.

UVOD

Autor i djelo

- Augustin (Tin) Ujević (1891. – 1955.) – pjesnik, esejist, kritičar
- hrvatska književnost od 1914. do 1952.
- bogat pjesnički opus, tematski i stilski raznolik
- rano stvaralaštvo u duhu poetike simbolizma, kasnije u duhu avangardnih strujanja i socijalno angažirane književnosti
- na originalan način spaja tradicionalno i moderno u pjesništvu (*klasič modernizma*)
- rane pjesme objavljene u zborniku *Hrvatska mlada lirika* (1914.)
- pjesničke zbirke: *Lelek sebra*, *Kolajna*, *Auto na korzu*, *Ojađeno zvano*, *Žedan kamen na studencu*

Primjer uvoda

Tin Ujević hrvatski je pjesnik, esejist i kritičar, a stvarao je u prvoj polovici 20. stoljeća (razdoblje hrvatske književnosti od 1914. do 1952. godine). Iza sebe je ostavio tematski i stilski raznolik pjesnički opus, a uz njegovo ime veže se izraz *klasič modernizma*. Jedno je od temeljnih obilježja Ujevićeve poetike da u svojim pjesmama vodi svojevrstan dijalog s tradicijom: iskazuje joj poštovanje, što ostvaruje na sadržajnoj razini (odabirom i uporabom motiva), stilskim osobitostima pjesama te na razini izraza, ali se od nje i udaljuje tražeći nove putove. To je vidljivo i u pjesmi „Oproštaj” koja pripada ranim Ujevićevim pjesmama, a objavljena je u zborniku „Hrvatska mlada lirika” 1914. godine.

 Središnja tvrdnja označena je plavom bojom.

Razrada i argumentacija tvrdnje

Prvi argument

Uporabom motiva iz starije hrvatske književnosti Ujević se povezuje s tradicijom i iskazuje joj poštovanje.

- U prvom katrenu lirski subjekt motivom **lađe** – *naša mlada plavca*, koji Ujević preuzima iz starije hrvatske epske poezije (Marulić), alegorijski predstavlja mlade pjesnike u ime kojih i pjeva.
- Pjesnička tradicija metonimijski je predstavljena likom Marka Marulića, utemeljitelja hrvatske umjetničke književnosti: – *ki va verskih libar množ harvacki skova* – / *Marulića Marka, splitskog začinjavca*.
- Odnos prema tradiciji vidljiv je i u njegovim drugim pjesmama, npr. u pjesničkoj zbirci *Kolajna* gdje poput hrvatskih petrarkističkih pjesnika progovara o idealnoj ženi (*Božanska žena, gospo nepoznata*).

Drugi argument

Osim na sadržajnoj razini odnos poštovanja prema tradiciji iskazan je i na razini izraza.

- Pjesma je oblikovana u formi soneta (dva katrena i dva terceta), a ispjevana je uglavnom u **rimovanim dvanaestercima** jezikom i pismom Marulićeva vremena (koji pripadaju tradiciji) – oblik pjesme (sonet) i odabir stiha također dokazuje poštovanje tradicije.

Treći argument

Ujević iskazuje proturječan odnos prema tradiciji – istovremeno je i poštuje i udaljava se od nje.

- Alegorijski motiv lađe koja plovi iz luke Ujević je preuzeo od Marka Marulića, koji je uzor i simbol tradicije, ali je već u prvoj strofi naglasio epitetima da su njezina jedra *voljna, smina i nova (slobodna, smjela i nova)*, što znači da žele krenuti *putom svojeg plova*, neopterećeni uzorima, pravilima i ograničenjima: *prez kog vojvode al zakonodavca*.
- Buntovni odnos mladih pjesnika koji vjeruju u nova, moderna strujanja izražen je metaforom: *Budi da smo virni krivovirna pravca...*
- Iako poštuju tradiciju, mladi pjesnici hrabro streme novim avangardnim strujanjima u književnosti.

Četvrti argument

Mladi se pjesnici opraštaju od tradicije i biraju stvaralačku slobodu.

- Mladi pjesnici iskazuju poštovanje i priznanje Marulićevu djelu: *dobročasimo garb slovučega greba*.
- Mladi se buntovnici (*puntari*) opraštaju od tradicije zazivajući (apostrofirajući) Marka Marulića: *Zbogom, o Marule!*, na što upućuje i naslov pjesme.
- Žudeći za slobodom predstavljenom metaforom *sunčano nebo*, odlaze svojim putem, plovo pod svojom novom, drukčijom zastavom koja vijori nošena novim vjetrom – *korugva nam čuhta; gremo, mi puntari!*
- Budući da je iznio pjesnički program mladih pjesnika, „Oproštaj” je programatska pjesma.
- Misao o tome da je tradicionalna književnost utočište pjesnicima, ali i polazište u potrazi za novim vidicima, Ujević je iskazao i u pjesmi „Naše vile”.

Sažeto istaknuti najvažnije iz središnjega dijela.

U Ujevićevoj pjesmi *Oproštaj*, koja predstavlja svojevrsni dijalog s tradicionalnom hrvatskom poezijom, istodobno je prisutno i uvažavanje i osporavanje tradicije. Polazeći od tradicije na izraznoj i na sadržajnoj razini, pjesnik naglašava i iskazuje podvojen (ambivalentan) odnos svojega vremena i cijeloga književnog naraštaja prema tradiciji. Na taj način spaja tradiciju s modernim, što će se pokazati kao važno obilježje njegova pjesničkoga opusa.